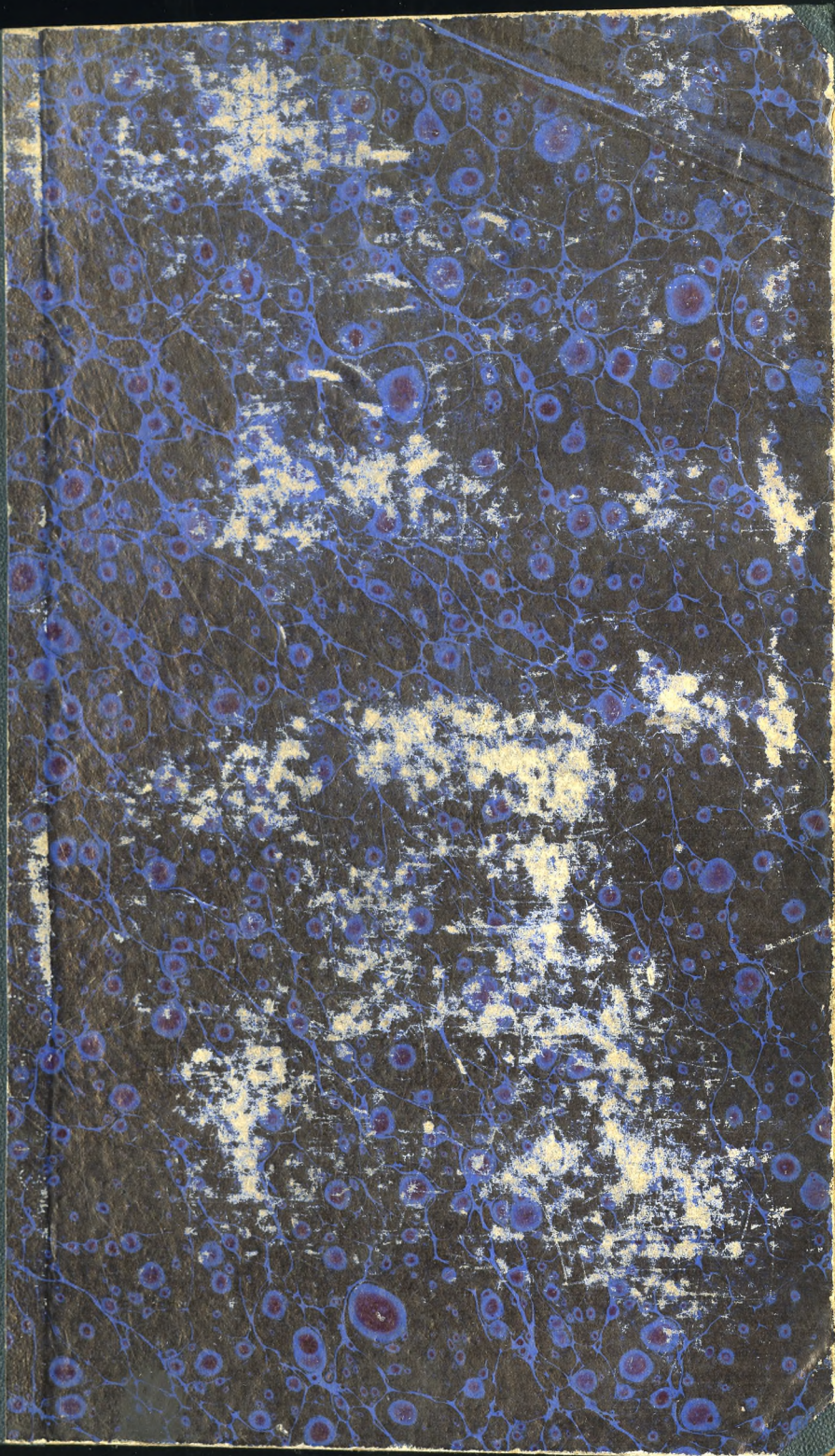

Politikai
röpiratok.

55.

4506

PAPI KIVÁLTSÁG

(PRIVILEGIUM PORI)

Gundy Mihály
által.

3.

Am. U. 3. 11

55

421

A'

Jelen állás' követelése e'?

Üdö's körülmény- parancsolta
szükség e'?

Az Egyházi Rend' Birói kivált-
ságának tervbe hozott meg-
semmittése?

F e j t e g e t é

GUNDY MIHÁLY.

3.

PÉCSETT 1845,

nyomatott a' lyceum' könyvnyomó-intézetében.

b16552 005649 05

DE BALLAGI GÉZA.

ELŐSZÓ.

Az egyház és Álladalom olly rokonok egymással: mint atya szülötte fiával — mint anya saját méhének gyümölcsével. Egymás eránti viszonyaik legbensőbbek legszorosabbak; költsönös érdekeiknél fogva, mint kedves atyafiak, egymást szünetlenül áltölelve, áltkarolva tartják; — 's mindkettőnek jólléte, virágzókorá leha nyatlik, ha megszűnnek testvéri ölelkezéseik, 's közibük a' vizáلكodás', patvarkodás' doemonja férkezik. A' hat ezer éves világtörténet igen dús a' szomorú példákban, mellyek hársányan beszélík: miképp a' Polgárzatnak az Egyházzali meghasonlása ásta meg sok vitéz és dücső nemzetek' sirját.

A' keleti Valensek, Konstansok, és Kopronimok földülták az Egyház és Állomány kö-

zötti arany szövetséget; amazt a' hatás' és cselekvés' teréről leerőszakolták; — — 's így Országlatukat a' leghübb szövetségestül, egyetlen 's nélkülözhetetlen munkatárstul megfosztották. Ámde — — ezen óriási halfogásért iszonyuan lakoltak! Mert az egyház' közremunkálásának heányában, csak hamar fölerősödtek a' polgárzat' szíverét mardosott háрпиák; — — 'S a' császári bibort, véres erőszakkal elkoboztat, mégmais török zultánok bitorolják; az egykori dücső birodalom' síkjain, Europa' főnragyogó műveltségének, colossalis erejének daczára még mostis ozmának' álgyui dörögnek, 's a' népek' millióin basáknak, bégeknek, kegyetlen agáknak vasbotja uralkodik.

Illy és ennyi előzmények', egy kissé sentimentalis modorba előadottak' rajzának indoka a' belüli rendületlen meggyőződésünk volt: miszerént hisszük: hogy az Egyházi Rend' birói kiváltságának (privilegium fori) az 1840-diki törvényczikk által kiküldött Országos Választmány által véleményezett eltörlesztése ismét

III

egy közvetített lépés leendene az Egyház és Állományközötti fontos szövetségnek megrendítésére, az előbbinek a' hatályosbb működés' teréről leszorítására.

Igenis — leszorítására!!! Mert az Egyház főleg papjainak munkás kezei által fejthetki cselekvőséget az élet szinpadán; — ezek pedig főséges küldők' szellemében nem működhetnek, sikerdusan közre nem munkálhatnak, tömegre kellő hatással nem lehetnek, ha állásuk gunyos, helyezetük lealázó, 's az iménti fényhez magossághoz képest szembeszökőleg allyas leend.

Már, — hogy a' szónyegre vontt birói szabadítottéknak tervezett megsemmítéséből illyemi szülemenék, a' régiebb és ujjabb népéletből merített tapasztalatok igazolják.

E' komoly jelentőségű eredmény, 's nem éppen (hogy némellyeknek kedvencz szójárásával éljek) a' papságnak mint Braminféle kasztának előjoga lebegett előttünk, midőn a' Nagy

Méltóságú Országos Választmány' véleményezésének ellenébe a' Fari privilegiumot védendőök küzdömokra léptünk.

A' fölszóllalás hisszük mais olly korszerű, sőt korszerűebb, mint a' földicsértt Országos Választmány' kiküldetésének évében; minthogy ma még közelébb állunk azon üdöhhöz, midőn a' pörbe vontt Kiváltság talán Országgyűlésileg tárgyalatni fog. Jelenleg tehát fölötte vitatkozni, érlelésére alapos támokokkal előállani, 's így a' hazafi kedélyekre hatni — — talán igenis helyén lehet.

Csakhogy — bár — igénytelen felszóllalásunkat az illetők megolvasni sziveskednének! De sajonnal kellett szóra hoznunk: miszerént a' vallás', Egyház', és papság' érdekében készült legremekébb, dolgozatokis épp' azok által nem olvastatnak, kiknek kedvükért főleg irattak. Holott a' solid tudományosság' főbb kellékének igénylete szeréntis, ha ki p. o. Sue Jenőnek kóborzsidáját, Michelet' és Quinet' pasquilljeit olvassa, — kell olvasnia ugyan ezeknek anti-

kritikáját is; — különben esmeretei a' fél-szezség' egyoldalúság' bélyegét viselendik.

Pedig Uraim! ez nincs így! mert midőn egy részről az Egyházellenes irodalom' hasábjairul szinte iveket betanulni „bon ton” szerinti divatfogásnak hiszük: más részről az ostromal kerített fél által közrebocsájtott utbaigazító föl-világosító czáfoló iratokat állttekintésre se méltatjuk; 's így a' kölesönös értesülést, a' val-lási egyházi 's papi ügyekre nézvesti tisztába jöhetést mindenkorra gátoljuk.

E' körülmény termi az olly sok oldalul elfogultságot, szűk keblű felekezetestességet leg abnormissabb nézeteket és azt: hogy Sal-let Fridriknek (Leipz. 1844. §. 89.) az athe-usoktul elsajátított Statusistenitő csábtana magukra az intelligens kedélyekre is olly varázmódon hat, miszerint a' napi renden lévő Egyházellenes mozgalmak' élén gyakran a' leg-tisztább szándoku, hazafias jellemű, jogtanári avatottságu férjfiakat szemléljük, kiknek fir-mája alatt lépések történnek arra: hogy az

Egyház a' Status' békóiba üttessék, ennek mozgonyává gépévé allyasittassék, 's csak olly irányba mozoghasson, minőben a' Statusnak éppen tetszeni fog. Mert ki vagyon már mondva (Frankf. O. P. Z. 1844. Nro. 84.) „A' Status az Isten, az Egyház a' Statusban vagyon, és ennek alkotó része, azért: akarja vagy sem, olly rendszabályok' elfogadására kényszeríthetnek, millyeneket a' Status elejébe adni jónak lát”.

Nincs pedig jövendője egy ollyan Polgárzatnak, hol az Egyház, az emberi szenvedélyek' e' biztos iránytúje fogva tartatik, saját körében egész szabadsággal nem működhetik; — — hol nem az ő szelleme, hanem az egymást leküzdeni törekvő pártok' szenvedély — sugaltta kormánytana határoz a' millioknak sorsa fölött.

Frankhonban a' Korona' tisztjei által kegyeltt pasquill-irodalom az egyházat ujjolag lekezdi erőszakolni a' hatás' terérül, 's a' hatalomtartók is őszpontosított erővel oda munkál-

VII

nak: hogy az Egyházat a' legszűkebb munkatérre szorítsák, 's még ottis erejének kifejtésébengátolják. Ámde az őszfűrtös polgárkirály, az Egyház' munkás kezei' lekötésének látásán remegve kezd már ama gyászos lehetőségek elejébe pillantani, miszerént dynastiája, — ha ő egykor elhunyan — a' bőszült pártküldelemeknek eshetik martalékul. Melly Catastrophe a' Juliusi vérnepok' eseményivel együtt hogy valószínűleg békövetkezendik, — az ügyek' jelen állását tekintve, — látnoki ihletettség nélkül is lehet jóslani.

De hogysis ne? midőn az Egyház', a' Cultus' papság elleni hamis vádokkal, gyanúsításokkal, éktelen eltorzításokkal, gunyos invectivákaltömött erkölcsvesztegető regénytárcza, sok ezernyi példányokba szétküldetve szabadon kaczerkodik, 's a' közvéleményt észrevétlenül megmérgezi: az ezt erélyessen lehangoló czáfolatok pedig a' kormányon ülők által elnyomatnak, 's szerzőik börtönre pénzbírságra ítéltetnek!

VIII

Hála és dicsőítés Annak, ki Hazánk fö-
lött őrökdi!!! még nálunk a' vallás bajnoki-
nak apologeticái menttek a' sajtó' zsarno-
ki kényyétül szintugy, mint a' Kormányhatalom'
részérüli elayomatástul. Az Egyházi védíratok
még mindig a' szabadság aranykorát élvezik.
Tehát azoknak, következőleg e' jelen szerze-
ménynekis higgadt kedélyeli megolvasásukért
esdeni megnem szünik az

értekező.

A' keresztény vallást kezdetben a' pogány császárok karddal, a' bölcsészek nyelvvel és tollal akarák kiirtani, 's még fakadó korában elfojtani. Itt máglya gyújtatott a' Krisztushit vallóinak megemésztésére: — ott tigrisverem 's oroszlánybarlangok táruának föl, hogy azokba a' rabkeresztények beűzelve, éhes vadaknak legyenek prédái, martaléki. Itt hóhérpallós kinpad és kereszt várak a' béke' Evangeliumának hiveit: ott ál-bölcseledők, pajkosan és hamissan elméntzkező világtudósok ostromolták a' Názárethi Krisztusnak szeplőtelen hittanát; ezek botránynak, amazok pedig bolondságnak káromolván azt: hogy így a' babona' és tévelyek' országába léptessék vissza — ha lehet — még a' választottakat is. — Szóval: fegyver és ész, mint hű frigyeselek léptek föl a' még böltsőjében lévő kereszténység ellen, — 's azt irtani, czáfolni szinte három századokig törekedtek.

Az ekképp' üldözött Krisztus hitnek sorában osztóztak kétségen kívül, annak sáfári, fölkennt szolgálói is. Maguk az Apostolok: Péter

Pál, András 's a' t. 's az apostoli utódok: Linus, Cletus, Anacletus 's a' t. több Egyházfeljedelmekkel és főnökökkel, ezernyi áldozó — és alrendű papokkal hóhérkezek közt zárak bé istenes éltüket. Tehát különös kedvezményekben, fényes kiváltságokban valamint a' keresztény vallás maga, úgy annak papjai se részeltettek; mint ezt az egyházi és világi történeteszet' lapjain véres bötükel irva találjuk.

Végre háromszázados kinszenvedés után föltűnt a' keresztény egyháznak reménycsillaga, — midőn a' büszke a' hatalmas Romának császárai is meghódoltak a' keresztfának, 's az ősök' babonáibul kibontakozva, elfogadták a' mennybül leszállt Istenembernek boldogító Evangeliumát. Konstantin volt Róma uralkodóinak elseje, kit az előtte lebegő varázskereszt, 's annak tartalomdus fölirata: „en tuto nika” olly igen meghatott: hogy komollyan elhatározná: illy remekcsudák által istenétett keresztény vallásnak hive leendeni; azon vallásnak, mellynek czimere a' kereszt nékie győzelmet diadalmat ígér. 'S csakugyan a' keresztben függőnek erejében legyőzvév Maxencet vérszomjas ellenét, nyilvánossan, 's ünnepiessen tette sajátjává a' keresztény vallást, a' háromszázados kinpadon vérezőt — ő a' világbirodalom' egyetlen ura 's császára; és így a' büsz-

ke római sást a' gyalázat' fájának a' keresztnek meghódoltatta; — fejedelmi példája varázsmód ragadván meg pogány alattvalóinak sok millióit, 's azokat a' terjedező Krisztushitnek nyereséggé tevén.

E' szintolly váratlan mint fontos esemény, derültté, kellemessé tette a' kereszténységnek sötétes egét, — arra a' búskomor fellegek' helyébe örömsillagot varázsolvá. A' pogány babona villámsebessen iramlott az Evangeliumnak égi világa előtt, 's mint tengernek vize apály' üdejekor tova enyészett. A' szélylyel szórt bálványtemplomok' romjain csak hamar az egy, élő, 's igaz Istennek emeltettek Egyházak, ékessek és nagyszerűek; a' Megváltó' keresztjele, mint legfényesbb diadalzólog tiszteltetett mindenhol, 's szinte a' fejedelmi koronákra gyémántnál drágább ékszerül magasztaltott. Maga a' Krisztushit mint király kezde uralgani az egész szellemi világon, 's a' földi hatalmasok által vetélkedve kegyeltetett, szép kiváltságokban, számos kedvezményekben részeltetett. És — ha ő, a' keresztény vallás, a' tisztesség' poltzára emeltten, e' képpen diszlett ragyogott, — bizonynyára föntségének sugárai elhatottak azokra is, kik magasztos titkainak sáfári, fölkennt szolgálói, papjai voltak. —

Ugy vagyon! a' Nagy Konstantin' korában fölmagositott keresztény vallásnak fényes szabadalmi kiáradtak annak papi személyzetére is. Különösen e' tisztes papitestületnek birói szabadalmazását a' most említett derék fejedelm' korszakában olvassuk megalapítottnak. Igaz ugyan — a' keresztényi körökben már az egyház' zsenge életétől kezdve a' püspökök megannyi atyáskodó biráik „arbitereik” valának hiveiknek, kik — a' nagy egyházalapító' s nemzettanár Pál apostol' meghagyásának nyomán (1. Kor. 6. 1—6) peres ügyeiket a' polgári hatóságtul elvonva, egyenessen püspökeik' kegytellyes intézkedése alá terjesztették; — püspökeiknek! kik jellemük' szentségénél fogva a' részrehajlás' minden gyanuján föllyül lévén emelkedve, a' visszavonás okozta sérveket legszebb sikerrel gyógyitgatták. Ezen intézvényt, a' legdusabb haszonnal kamatozót, maguk a' keresztény császárok is méltányolni, 's szinte oltalomba venni elhatározzák; — így történt: hogy Konstantin 's fejedelmi utódjai a' püspököket megyeikben általános „békebiráká” tevék, meghagyván a' birodalmi tisztnököknek: hogy azoknak végzeményeit pontosan 's haladéktalanul végrehajtsák. (Cod. de episcop. audien. leg. 7 et 8.) Valentinian császár (III. Novell) azt határozá: hogy az „arbiterek”é

rendelt püspökök akkor bíraskodhatnak, ha a' peres felek, ügyeiket önkényüleg 's saját beleegyezésüknél fogva viendik elejükbe. Azomban Nagy Theodor e' határozatot oda módosította (Cod. Theod. Extravag I. de episc. jud.) miképp' a' feleknek szabadságukban áll ügyöket akár kezdetben mindjárt a' püspöki bíróság elejébe terjeszteni, akár a' világi bírótul föllyebbvitel' útján oda álltteni. Sőt Nagy Károly (Capit. reg. Franc. VI. 366) még szabadelműebben intézkedett, midőn e' rendeletet szinte törvénykönyvébe is iktatná, 's így arra az érvény' és kötelezés' pöcsétjét mintegy reá ütné. Ezen püspöki „arbitr”-ség otthonos volt minden népeknél, mellyek csak Jézus' Keresztfájának meghódoltanak; — még szent Ágoston Hyponi püspök is Afrikában, önmagát illy nemű békebírónak mondja, 's mintegy félig neheztelve említi: hogy lakának előcsarnokát naponként a' surlódó feleknek özöne boritá, 's ügyeik' elintézésében sokszor az imára, lelki elmélődésekre főpásztori foglalkozásokra szánt üdőt is kénytelen vala fölhasználni.

Az eddig fölhozott tekintélyes adatokból világos, hogy császári törvény' következtében a' világiaknak megengetődött pörös ügyeiknek a' püspöki bíróság elejbei terjeszthetése; 's minthogy az egyháziak', hivatásuk' tekinteténél

fogva a' polgári szövevényes pörösködés tömkelegébe nem bonyolódhatnak, - - - ugyan az Egyházzsinati parancs' erejénél fogva ő nékik szinte kötelességül tétetett. (Conc. Carth. III. Can. 9.) Ezen zsinati határozatot helybe hagyá Justinian császaris, (Justin. Novel. LXXIX. 1) ki azt rendelé: hogy még azon esetek is a' püspök' birósága alá tartozzanak, mellyekben a' surlódó feleknek csak egyike papi személy, a' másika pedig világi egyén. E' fényes előjog, kivált az éjszakrul jött hittérítőek által minden ujonan megtért nemzeteknél meghonosítva, - - - 's a' papi Rend' részére minden keresztény tartományban, 's édes hazánkban is királyilag biztosítva lön. (S. Steph. Decr. C. 3. §. 2. S. Lad. Decr. L. 3. C. 25.)

Mivel pedig a' vallásnak mellőzhetlen érdekében áll: hogy a' bitsáfárok' tévei, 's kivált nagyobbserű kihágásai a' nép' vizsga szemei előtt takarva legyenek; innén az első keresztény császár Konstantin, böles tapintatánál fogva rendelé: (Niceph. Hist. VII. 46. Conc. Carth. III. Can. 9.) hogy a' püspököknek törvényellenes tetteik ne világi bírák, hanem püspöktársaik által rovassanak meg; — az alrendű papságot pedig, ha az bűnösvényre tántorodnék, minden előfordulható esetekben illető megyés püspökének biráskodása alá rendelte, a' nélkül:

hogy azt a' világi hatóság, törvényszéke' sorompóihoz követelhetne volna. Ez utóbbit ugyan Justinian néműleg korlátolá, (Justin. Novel. CXXXIII.) később azonban a' papi kihágásoknak minden esetei, legalább is az első bíróságra vonatkozólag — a' püspöki törvényszékekhez tereltettek vissza; — mi Nagy Károly által törvénnyé lön szentesítve. (Capit. Reg. Franc. 1. 38. VII. 347.)

Tehát a' keresztényi körökben — már az Egyház' zsenge esztendeiben a' püspökök megannyi atyáskodó biráik „arbitereik” voltak hiveiknek, következőleg papjaiknak is. E' magasztos tisztet, mellyel őket kezdetben a' hivek' bizodalma ruházta föl, később császári rendeletek és törvények biztosíták, 's különösen a' papi egyéneket illető egyházfőnökeiknek biráskodása alatt folytonossan meghagyák, mint ezt a' történetészet' tárából merített, 's általunk fölidézett hiteles adatok bizonyítják.

E' fényes előjog kiterjesztetett, vagy megszorított a' szerént: miképp' az Egyház' egén csend- béke- 's nyugalómsillag ragyogott, vagy arra borús fellegek tornyosultak. Ki nem tudja: a' képrontó, a' tévtanokhoz szító keleti császároknak a' hűséges egyháziak' erányában tanúsított vandalismusát, igaztalan jogbitorlását? 's a' t. Ellenben a' méltány és igaz-

ság szerető Konstantinok', Theodosok', Justinianok', Nagy Károlyok' nemes és vallásos lelkületét csak imént tapasztaltuk, kik a' Jézus' Evangeliuma eránti mély tiszteletből, annak papjait nem csak az elődök által megadott szabadalmakba visszahelyezék, hanem őket még ujjabbakkal 's fényesebbekkel tetézik! De nem csak ezek, hanem a' világ' egyéb keresztény népeinek fejedelmei is, az elő- és középkorban szép kiváltságokkal diszíték az Egyháziak' testületét; 's azt, mint a' magosságbelinek örökségét, a' nagy tömegből kiemelve, saját papi főnökeiknek biráskodása alá rendelék, mint ezt maguk az ellenek se vonják kétségbe, tárva levén előttük az ezt harsány szózattal kiáltó egyházi 's világi történetészet. Azért ujjabb 's régiebb történetírókbul még többeket fölütni, okleveleket idézni, adatok' halmazával előállani a' szönyegre vontt papi kiváltság' ős régiségének még világosbb kimutatására, — szükségtelennek tartjuk.

Magyar hazánkban, a' kérdéses birói kiváltságot élvezik a' k. Egyháziak; 'se' szabadíték királyi okleveleken, hazai törvényeken, békekötéseken, legfelsőbb rendeleteken, 's törvényszéki határozatokon nyugvó, majd évezeredes szokás által, szentesített előjoguk ő nekik. Mellynek is adatokkal mint nélkülözhe-

tetlen kellékekkel ellátott kimutatását, a' jelenállás hangosan követeli.

A' szent Kánonok' értelme szerént a' „föri privilegium”-ról lemondani, az egyházi rendnek, kemény megrovatás, szigoru fenyíték alatt, nem szabad. Világossak, szabatosak, 's közönségesen esméretessek az idevágó Egyházzsinati határozatok, azért e' helyen azoknak bővebb fölsorolásával, fejtegetésével fölhagyunk.

Üdvözült királyaink e' Kánoni törvény eránti gyengéd figyelmüket tanusítandók, de kivált az egyházi rend' tekintélyét, 's ezzel párhuzamossan járó üdvös hatását föntartandók: a' papi egyéneket büntetteikre nézvest is a' világiak' biráskodása alúl fölmentvén, saját egyházi főnökeiknek fegyelmezése alá rendelék, 's részükre e' szép előjogot, tellyes hitelű oklevcelekkel is biztosíták. — Már szent István, édes nemzetünk' első megtérítője 's apostola, e' tárgyra vonatkozólag illy nyomatékos beszédet tartott Imre fiához az egyházi férfiakrúl; „örökön tartandó frigyet kötött vélek az Úr, 's kiemelvén őket az emberek' tömegéből, nevének, 's szentségének tette részeseivé, egyszersmint az emberek által leendő megfogatásuk ellen tiltakozván, midőn Dávid ama istenes király által mondja „ne illessétek az én fölkentjeimet!” — Az illeti pedig az Isten' fölkent-

jeit, ki isteni 's Egyházzsinati rendelmény ellenére, e' magasztos Rendbeli férfiakat rágalmazólag büntettekről vádolja, és „in publicum protrahit” — (az akori szójárás szerint) a' polgári törvénykezés' sorompói előtt pörbe fogja; mitül fiam! te óvjad magadat, ha kívánsz boldogul élni, 's országodra diszt árasztani: mert főleg illy tények által bántódik meg az Isten!” — (S. Steph. L. 1. C. 3. §. 4.) — Továbbá, ugyan ő, a' dűcső emlékezetű szent Király II. könyvének 2. fejezetében így nyilatkozik: „a' püspökök följosittatnak arra: hogy az egyházi ügyeket a' Kánonok' rendeleteihez szabatoskova kormányozzák, intézzék, bírálják, és gondviseljék!” — Már pedig az akkori keresztény világban a' Kánoni rendeleteknek főbbike, a' püspöki jogoknak czimere az egyházi egyének' kihágásai fölötti biráskodásban állott, mint ezt minden tárgyavatottnak tudni kell. Tehát a' kegyes jellemű szent király nemis akarhatta, hogy a' minden keresztény tartományokban otthonos birói kiváltságot éppen az ő országában nélkülözze azon Rend, mellyhez ő olly vallásos pietással ragaszkodott.

Hogy ez nem pusztá sejtelem, kitűnik a' III. fejezetből, hol a' 2. §. ez mondatik „senki ne merészseljen papi egyént „examinare”

megpörölni máshol, — „nisi in Ecclesia” — mint az illető egyházi birák előtt!” — Hatán e’ szavaknak: *examinare* és *nisi in Ecclesia*” magyarázatja, ennyi századok után homályfödte, ’s kétes értelmű leendene; Kálmán királyunk és utódjai világosan megfejtik törvényeikben. Jelessen a’ tudományos miveltségű, a’ szellemdús és bőolvasottságú Kálmán I. K. 5 és 6. fejezeteiben érthetőleg kimondja: hogy az egyházi egyének büntetetei nem világi, hanem püspöki bíróság elejbe tartoznak, ekkép’ nyilatkozván: „a’ püspökök’, grófok’ ’s más egyebek’ káplánjai — püspöki vagy érseki pöcsét által kényszerítettessenek a’ pörösködéstre!” És ismét ugyan ott: „ha pedig egyházi egyén vonná pörbe a’ világit, ez polgári bíróság’ pöcsétje által idéztessék meg; — és ha világi egyed mozdítua keresetet az egyházi ellen, ezen egyházi személy püspöki vagy érseki pöcsét által kényszerítettessék, ’s ezek „*tantum a Judice suo examinetur*” — mint illető birák által megpöröltessék!” — Végre a’ 65. fejezet az egyházi biráskodást egész kiterjedésében minden világi beavatkozás ellen erélyessen védi ekképen szólván: „a’ püspökön kívül egy gróf vagy hadi ember se merészeljen az egyházban magának hatalmat sajátítani!” — öszhangzásban vagyon e’ hivatkozásokkal szent

László királyunk' határozata is, mellynek hű magyarittása így hangzik (Decr. L. 3. Cap. 25), „a' világi biró pöcsétje által megidézhet mindenkit, a' misés papokat 's más egyháziakat kivéve!” — Melly szavak napvilágosan kiemelnek minden egyháziak elleni kereseteket a' polgári hatóság' biráskodása alul, 's azokat közvetlenül az egyházfőnöki törvényszék elejébe terelik. —

Az ekkép megadott fényes szabadíték, az azután élt királyi utódok által se szorítottat meg; annál kevesebbé törültetett el. Avagy idézzen föl valaki a' hármas kötetből csak egyetlen cziket, — mutasson elő egyetlen fejedelmi oklevelet, melly az egyházi rendnek birói kiváltságát megszüntetné! — Illyesmit fölku-
tatni ez üdeig még a' legavatottabb jogtanár se vala képes; midőn ellenben többeken kívül II. András királyunk' hiteles oklevelével állhatunk elő, mellynek főbb lényege ezekben öszpontosul: minden országunkban létező miséspapoknak, 's egyéb alrendű egyháziaknak, kik a' papi megnyirés által az ur' szolgálatjára hivatvák — királyi hatalmunknál fogva olyan és akkora szabadalmat adományozunk: hogy ha polgári egyén közülök valakit akár birtok', akár tolvajlás', akár telekkérdés', akár más bár miféle ürügy alatt világi biró elejbe vonni merészlend; — ez illyen polgári egyén azonnal ügye-

vesztett legyen. Mert akarjuk és rendeljük; hogy papi személy, világi egyed előtt pörbe ne fogattassék, 's ha világi ember által fölbivatnék, polgári hatóság előtt véle pörösködni ne tartozék: minthogy a' dolog' rendje hozza magával, mikép ha világi, — egyházi egyént akar bár mivégett pörbe fogni, azt a' Rend' főnökeinek u. m. érsekeknek, püspököknek, prépostoknak, főesperesteknek, avagy más egyéb egyházi biráknak törvényszéke előtt pörölje meg. Hogy tehát ezen — általunk 's országbaróink által királyi határozatkép' tett szabadalmazás, a' mi és utódaink' korában mindenkor szilárd és rendületlen maradjon, e' jelen hivatalos pöcsétünkkel ellátott ivet adjuk; mellynek tartalma ellen, ha fiaink utódaink vagy jobbágyaink közül valaki rendelkezni vagy cselekedni merészlend, mint fölségsértő, Isten' bosszujának legyen alávetette, Költ Kletusnak, udvari korlátnokunk' és Egri prépostnak kezei által, az ur' megtestesülésének ezer kétszáz huszonkettődik esztendejében." —

Ezen oklevél' érvényességét épen nem csökkentti ama kettős körülmény; miszerént az törvénykönyvünkbe iktatva nincs, — 's hogy annak tartalma a' birtokbeli ügyekre vonatkozólag ellentétben áll a' jelen törvénykezési rendszerrel. Minthogy az elsőt illetőleg: — törvény-

könyvünk, a' régiebb oklevelekre nézvest csupán magány szorgalom által vagyon szerkesztve, mellyből hogy a' kérdéses okiratot Mossóczy' figyelmetlensége kihagyá, ez ügyünknek mitse árthat, minthogy az eredeti ivet még egész épségében birjuk. A' másodikra nézvest pedig: a' szőnyegen levő okiratnak közzététele után tüstént, még 1223-ban az Egyházirend önként lemondott ezen előjogáru, a' birtokbeli ügyeket is illető birói kiváltságrul; mint ez, ugyan II. András királyunknak, — Jakab püspök és pápai megbatalmazotthoz intézett okleveléből kiviláglik, melly ekképen hangzik: „nem akarjuk, de megse is engedjük, hogy a' jegyeseknek 's házasulttaknak mint ilyeneknek ügyei általunk, vagy egyéb polgári hatóságok által tárgyaltsanak, minthogy az illy esetbei béavatkozást nem akarjuk, de illőnek se tartjuk, hanem egyházi birák által kezeltessenek, 's végeztessenek. Továbbá akarjuk és beleegyezőnk: hogy a' papok és egyházi személyek csupán egyházi biróság előtt legyenek felelőssek, 's az által fogassanak pörbe „super omnibus, exceptis judiciis terrarum,” — mindenféle ügyekben, a' birtokbelieket kivéve; — mellyek eránt, hogy mind általatok, követ ur! mind pedig általunk Pápa ő uraságának tanátsa kikéressék akarjuk — a' fölvilágosító körülménye-

ket nékie följelentvén; melly körülményekből jelessen az léssen kiemelendő: hogy ti magyarországi főpapjaitul értettétek: mikép' az egyházak' és papoknak birtokbeli ügyei, mindenkor a' magyar királyok által, kik üdönként egymást követték, tárgyalattak és intéztettek el; és „quod a Praelatis hungariae percepistis” — hogy, ugyan magyarország' főpapjaitul értettétek: mikép' az egyházi telekkérdéseknek a' mi törvényszékünkötől leendő elvonatásuknak esetében, több oldalrul a' legsullyósabb vész fenyegetné az egyházakat, minthogy ekképen sok egyházi jogok elidegeníttethetnének.” —

Ez lényege, a' valóban mind alakjára, mind tartalmára nézvest classicus okiratnak, a' még mais eredeti minőségében fönlévőnek; mellynek szövege, a' birtokbeli ügyeken kívül „super omnibus” minden egyebekre, következőleg büntetteikre nézvest is az egyházi egyedeket püspökeik' bírósága alá rendeli. Megható ebben, a' szent evangeliumra tett ünnepies királyi eskü, melly az abbani pontoknak szoros megtartását ekképen biztosítja: „akarjuk és rendeljük: hogy mind ezeket fiaink 's utódjaink örökén megtartsák, csel vagy elferdítés képen megne változtassák. Szinte minden alattvalóinknak megparancsoljuk, hogy minden bennfoglaltakat megtartsa-

nak. — 'S fiainkat és jobbágyainkat esküvel kötelezendjük a' szerént, mint alább az eskürül írva áll." — 'S valóban e' becses okiratnak sarkán irvák a' Korona főbb tisztjeinek: Miklós tárnok mesternek, Mihály főlovászmesternek, Mórícz főasztalnoknak, 's többeknek neveik, kik meg-hiteltetvén, a' befoglalt pontoknak megtartását e' szavakkal ígérik: „fogadjuk; hogy a' föntebb kitett, 's bennünket érdeklő minden fejezeteket mindenekben és mindenkép' jó lélekkel megfogjuk tartani és tellyesíteni; valamint azokra nézvest is, mellyek a' mostan élő király ő uraságát, vagy ki üdövel leend, utódját érdeklík, — azon fogunk könyörgve, buzditva és tanácsolva lenni, hogy általa is minden aláírott fejezetek megtartassanak és tellyesíttessenek! —

Az Egyházi rend' birói kiváltságának védeit nem csak királyi oklevelekből, hanem honi törvényekből is merithetjük. Így szent Istvánnak, szent Lászlónak, Kálmánnak már fölidézett törvényein kívül ide vágók még: Zsigmond királyé 2. Decr. 14., Szilágyi Mihály országkormányzó-é 9. Decr. 2., Ulászló-é 1. Decr. 46. — mellyekben világossan kimondatik: hogy azok, kik egyházi egyed' megveretésérül vádoltatnak püspöki törvényszék előtt fogassanak pörbe; és Mátyás királyé 1. Decr. 3. hol elősoroltatvák az egyházi biróság' köréhez tartozó pörös

ügyek, mellyekhez számíttatnak különösen azon tények, mellyek egyházbóli kizáratást vonnak magok után, valamint Szilágyi kormányzó-nak idézett törvényében említett esetek is, 's az ugynevezett „correctionális” pörök, a' botrányos egyházi személynek megfenyítését tárgyazók.

Midőn a' 16-ik század' elején ama félelmes pórlázadás vérrel festené a' haza' téreit, annak tökéletes elnyomathatása tekintetéből, II-dik Ulászló alatt legkebelrázóbb törvények hozat-
tak Decr. 7. — Ezek közül a' 48-ik és 60-ik az alrendű egyháziakat illetőleg azt rendeli: hogy ha ezek, az idézett törvényezikben kitett, 's a' póroknál csonkittással vagy halállal fenytendő criminalításokat követendnének el, a' polgári tisztnökök, vagy akármelly nemes által fogattassanak el, 's illető egyházi hatóságuknak, börtönözés vagy egyéb, a' büntényhez szabott megfenyítés végett áltadattassanak. Melly körülmény világossan kimutatja: hogy a' püspököknek a' beli joga, miszerént vétkes papjaik fölött biráskodhatuak, maga az összes törvényhozás által elesmérve volt; jól lehet az által, hogy elfogatásukra a' világi hivatalnokokat, 's szinte bár melly nemest is fölhatalmazott, az egyházi törvények' körébe vágni látszatott; mihez is, — a' földézett törvény-

czik' előszavaiként „*ipsi Domini Praelati consentire non potuerunt.*” — püspök ő uraságuk egyezésükkel nem járulhattak.

De a' későbbi törvényhozás is, a' papi rendnek e' fényes előjogát mindenkor tisztelte, méltányolta, azt soha még kétségbe se vonta. Így az 1557-iki 10-dik törvényczik nyilván rendeli: „hogy az egyházi főnökök papjaik téveinek, elvetemültségének, szóval büntetteiknek nyomozásában, megfenyítésében ne gátoltassanak” — Ugyan ezen évi 9-dik törvényczik pedig, ez érdemben hozott régiebb törvényeket mintegy ujjal szanctionálja midőn rendeli: „hogy az egyházi törvénykezések a' lelkiekre vonatkozó minden ügyekre nézvest, valamint eddig, ugy ezután is az illető püspök uraknak helyetteseik által szakadatlanul folytattassanak, mint ezt a' régiebb törvényczikkek is igénylik.” — Az 1567-diki 25-dik törvényágazat pedig a' papi hatóság' büntető jogát az egyházi törvények' szellemében, állapítja meg, kivévén a' honi törvényekben megnevezett bűneseteket, midőn így rendelkezik: „az egyházi hatóság' birói széke előtt, minden oda tartozandó pörös ügyek, mint egyébkor is, „*juxta canones suos*” — kánonjaik' szellemében tárgyalassanak!” — A' bűnesetekről pedig, mellyek fölött egyházi hatóság nem bíraskodhatik, így nyilatkozik a'

Hármas Könyv 2.R. 44. fejezetében: „fölségsértésnek, hazaárulásnak, 's szándokos embergyilkolásnak, latorkodásnak eseteiben, az egyházi személyekre is, örökség és javadalomvesztésen kívül halálos ítélet mondatik” — következőleg ekkoron, bevégeztetvén rajtuk a' szokásos „degradatio” mint papi jog és kiváltság vesztettek a' világi hatóságnak elítélés végett áltadatnak, minthogy az Egyház halált senkire nem mondhat, ellenkezővén ez Alapítójának szeléd lelkével. Minden egyéb esetekben a' vétkes egyháziakat, ugyan a' Hármas Könyv 2. R. 42. fejezetében a' halálos büntetéstől mentteknek nyilvánítja, 's őket illető főnökeik' bírósága alá rendeli.

A' szőnyegen lévő előjog mellett harcolnak a' Bécsi és Linczi békekötések is. Jelesen az előbbi 1606-ban, a' 7-ik czikben ekkép' nyilatkozik: „a' szent Székek maradjanak a' korábbi szerződmény' határozata szerénti „állapotban” — már pedig e' békekötésig a' szent Székek ősrégi szerződmények' nyomán, többek közt a' papi egyének' büntetetei fölött is biráskodtak; tehát e' biráskodás a' földézett békekötési nyilatkozat által továbbra is megerősítve lön. Igaz ugyan, hogy e' földicsért nyilatkozatot e' szavak követik: „ha mindazonáltal azokban, (Szent Székekben) némelly visszaélések elharapódtak

volna, ezek a' közelebbi hongyülésen fölterjesztethetnek, módosíthatnak, orvosoltathatnak. Melly alkalommal a' dézmák körüli visszaéléseket a' király és honpolgárok megszüntetik." 'S e' határozat' következtében az 1608-ki országgyűlés a' szent Széki ügynek félbeszakított fonalát csakugyan fölfogván, 7-dik t. cikkében a' már fölidézett Bécsi békekötésnek pontját egyszerűen elfogadja ekkép' fejezvéni ki végzeményét „megmarad a' szent Szék' ügyében megállapított iménti határozat is, amint az a' Bécsi cikkekben bővebben kifejtetett, azon kikötéssel: hogy e' kérdéses czik mindjárt a' koronázás után király ő fölsége, 's a' honpolgárok által elegyenítessen, és rendeztessen!" — A' koronázás után folytatólag tartatott országgyűlés a' szent Széki ügyet ismét szőnyegre vonván, minthogy annak eránynyában semmi biányt vagy visszaélést fölnem földözhetett, az egész intézményt előbbi minőségében meghagyta, csupán a' dézsmákra vonatkozólag, az 5-ik t. cikkben így intézkedett: „jövendőben a' dézsmágyek nem egyházi, hanem világi hatóság előtt tárgyalassanak, vizsgálassanak, bíraltassanak!" — Tehát, az Egyházi hatóságnak bíráskodási joga, a' kivétel alá vont ügyeken kívül minden egyebekre nézvest továbbra is meghagyatott. Ennek valósága felől kezeskednek

ama békekötést megelőző és követő események is. Így a' Bocskay féle rendek 1605-ben Korpónára gyűlvén, számtalan követeléseik Rudolf császárhoz intézettek közt, csak azt szorgalmazták: hogy a' szent Székeknéli visszaélések, 's különösen a' dézsmákra vonatkozók szüntettesse-
 nek meg, nem pedig: hogy azoknak vétkes papjaik fölötti biráskodhatása töröltessen el. December 3-kán költ fölírásuknak 7-ik pont alatti magyar szövege egész eredetiségében így hangzik: „Art VII. az szent Széken ülő vicariusok nyilvánvaló Országunknak szokása, szabadsága, és törvénye ellen, az országbelieket különbömbféle halhatatlan excommunicatiókkal, birságokkal, sok követségekkel, fölöttébb terhelték, 's megbántották: az többiek közt mi egynehányat előszámlálunk azokban: Az Mátyás, Uladislaus, és Lajos királynak decretumában megvagyon írva, hogy praelati propter decimas neminem excomunicent. Mindazonáltal Trencsén Vármegyét az Nyitrai püspök excommunicalta. — Annak fölötté 1563-ban art. 72. végzett volt arrul az ország; hogy az, hol annak előtte pénzel fizették meg a' decimát, pénzel vegyék föl az praelatusok, hol pedig in specie szedték, szedjék in specie... Sáros Vármegyét az Egri Vicarius hasonlóképen az quartakért sokat vexálta, mellyeket ex memoria ho-

minum soha nem szedtek. Vannak eféle több exemplumok is, mellyeket hosszú volna előszámlálnunk.” — Midőn pedig a' Botskay pártiak és császáriak közt béke köttetett volna, — ugyan a' Botskayhoz szító rendek 1606. 12-dik Majusban ujban fölírást intéztek a' Fölséghez, mellyben többek közt a' szent Székeknél elharapódzott, 's már a' Korponai gyűlésből is fölterjesztett visszaéléseket is megérintik anélkül: hogy a' szóban levő biráskodásnak eltörlesztését csak egyetlen szóval szorgalmaznák; — a' Kassai gyűlésben ekkép' fejezvé ki érzelmeiket: „A' szent Szék felül való férált h e t e d i k articulusunkban ő felségének recenseáltuk a' szent Széknek sok rendbeli abususit, kívánván azt simpliciter, hogy ő felsége publico regnicolarum statuto et consensu annak recenseált sok terheit tollálja közülünk, 's elvegye hatalmaskodását rólunk, és az decimáknak quaerelatis rectificálja, aboleálván minden abususit és excessusit azoknak.” —

A' Linczi békekötés szellemben és eredményben egyez a' föllyebbivel. Ugyan is ennek végzeményei az 1647-iki 5-dik törvényczikbe iktatva levén; — 11-dik pontja alatt ugyan azokat olvashatjuk, miket a' 16-dik törvényczik tartalmaz. Már pedig ez utóbbi, midőn p. o. az erőszakoskodást, fej- és nyelvváltságot, leányne-

gyedet, széksértést dézsmákat, 's többily „profán” ügyeket régi törvényekhez képest polgári hatóság elejébe tereli, — ugyan akkor a' végző §-ban ekképen szól: „mindazonáltal némmely eseteket, az országos Decretalékban megnevezettek kivévén” melly nyilatkozat az egyházi hatóság bíraskodási jogát továbbra is menten hagyja. 'S hogy ama nyilatkozathól logicialig csakugyan e' magyarázatot keljen kivonni, világos a' főrendi izenetnek, ugyan azon országgyűlési naplóban olvasható szavaiból: „mindazonáltal, a' személyes tényekre nézvest, ha t. i. azok „non emergunt ex bonis” nem birtokra vonatkozó, egyházi egyének világi bíró előtt pörbe ne fogassanak!” — Méltán igényelheti tehát az egyházi Rend egy olly szabaldalmának meghagyatását, mellyért az olly nagy fontosságú békekötések is kezeskednek; . . . békekötések!! mellyek mint ünnepies szerződések, a' sérthetetlenség' béllyegét hordozzák magukon! —

Az eddig fölhozottakon kívül, Törvényszéki határozatok is küzdenek a' szőnyegre vont papi kiváltság mellett. Több rendbeli adatokkal lehetne hebizonítani, miszerént a' törvényben kitett eseteken kívül ha polgári hatóság egyházi egyedet pörbe fogott, ilyen pörök a' föllyebbiteli törvényszéken mindannyiszor leszál-

littattak. Így P. A. miséspap nemes Hont megye' közönsége előtt verekedésről vádoltván, elle- ne az idézett megye által ügyészi kereset hatá- roztatott. Azonban a' T. királyi Tábla 1804-iki Január' 25-kén költ végzésében kimondá: mi- kép' a' főnálló törvények' szellemében egyházi személyt a' Vármegye ügyészi pörbe nem fog- hat. — „Mint hogy (így hangzanak az ítélet' sza- vai) csak egyik kézzel tett néhány csapás, ha- lalos pörbefogatásnak alapul nem szolgálhat; — ügyészi kereset alá pedig a' vádlott felet mint egyházi személyt a' Tiszti ügynöknek vonni nem lehet; azért is a' vádlott fél fölmentettnek nyil- váníttatik!” Továbbá Nemes Pest vármegye Cs. L. lelkészt pörbe fogatni rendelte azon okbúl: mivel, állítólag, egy megyei hivatalnokot sértő kifejezésekkel illetett, a' földes uraság ellen alaptalan vádokat indított, 's a' jobbágyokat urok ellen tüzelte, ingerelte. Azonban a' T. Királyi Tábla 1836-ki Augustus' 26-án költ végzemény- nél fogva e' pörbe idézést leszállította mint hogy papi egyént a' Vármegye' tiszti ügyésze meg- nem pörölhet. „A' jelen vád (így van szerkezve az ítélet) Tiszti ügyészi czim alatt indittatván, miután ennek a' Hármas Törvénykönyv 12-dik czimje 's az 1557-ki Törvényczikkely szerént, sőt az 1647-ki Törvényczikkely 4-ik §-ban fog- lalt kivételnél fogva is az egyházi személyekre

nézve helye nem lenne, — a' vármegye' Törvénszékének bírósága leszállitatik!"

De a' legfelsőbb helyről érkezett kegyelmes királyi rendeletek is részesítették magos pártolásukban az egyházi rendnek e' becses előjogát, 's ez által arra mintegy reá nyomák a' szentesítés' bélyegét. Igazolják ezt több rendbeli kétségtelen adatok. Így: 1803-dik évben S. B. J.-nyi lelkész, plébániájában lakó bizonyos uradalmi tisztet, midőn egy némellyeli büns viszonyainak félbeszakittására pásztorilag intene, — a' megintett fél által nemes Pest vármegye' egyik Szolgabirájánál bevádoltatott ki által is, mint rágalmazó, becstelenítő pörbe fogatott. Azomban ő fölsége e' pörbe idézést mint a' Vármegye' hatóságához nemtartozót ugyan azon évi Martius 24-én költ leiratában megsemiteni, 's abban működő szolgabíró a' további tárgyalástul eltiltani kegyes volt. Egyszersemint nemes Pest megye' közönségével, amaunak eljárását, föliratában helyeslővel — 1803. 22-dik Juliusrul 6811. szám alatti leírásban, királyi visszatetszését tudatni méltóztatott. Hasonlólag 1812-dik évben nemes Bács vármegye bizonyos lelkészt a' Kalocsai megyéből gyermekölés gyanuja által terhelttet pörbe idézett, 's mivel a' vármegyét, illető bíróságnak elesmérni nem akarván — meguejment, pal-

losra ítelt. . . . Melly ítélet azomban király ő felsége által 1812. 22-dik Majusban költ kegyelmes leiratában megsemmisített, 's az ügy megítélés végett az érseki Szék elébe tereltett. — Ugyan azon évben bizonyos Szombathelymegyebéli lelkész egy nőnek halálos megveretéséről vádoltatván, — midőn e' kérdést: a' Püspök és nemes Vármegye között jogszerűleg kinek a' részén legyen a' biráskodási illetőség? egyszerűen eldönteni nem lehetne; — az ügy ő fõlsége' trónjához terjesztetett föl; honnét is a' püspöki Szék' részére érkezett a' kedvező válasz.

Az pedig, hogy II. József császárnak parancsa, külömbség nélkül minden papi vétségeket világi hatóság elejébe rendelt: a' védetünk szabaditéknak épületét kinem emelte sarkaibul. Mert ezen rendelet, melly 1787-iki Julius hónap' 3-kán költ; II. Leopold ő fõlsége által már 1790-ben, 20-ik Aprilben 13024. szám alatti határozatban megsemitve lőn e' szavakkal: „Azon 1787 Julius' 3-kán költ rendelet, melly parancsolá, hogy a' világi bíró sullyósabb vétségben lévő egyházi személyeket is elfogasson, biztos őrizet alá tegyen, 's ellenük a' kiszabott mód szerint lépéseket tegyen, eltörlesztettnek tartassék” —

De a' közelébb elszenderült királyi fölség is, magos akaratját, a' papi kiváltságra nézvest kedvezőleg volt kegyelmes kijelenteni. Igy, a' katonai 's egyéb hatóságok közti öszveütközések' kikerülése végett 1799. 10-ik Decemb. $\frac{17181}{28784}$ szám alatt költ legfölsőbb leiratának záradéka ekképpen hangzik: „mindazonáltal „*clerus Romano Catholicus suo Episcopali Consistorio in casu criminali subiacebit*” — a' római katholikus papság a' sullyóssabb büntényi esetben illető püspöki törvényhatósága alá tartozzék; 's a' katonai bíróság csak a' büntényen kapattakat, vagy a' megszökés' gyanujában levőket foghatja ideiglenes őrizetalá, 's pedig minden kitelhető eszéllyel, hogy ebbeli elfogadás, az egyházi rendnek semmi kissebségére ne legyen.” — E' felsőbb rendelet minden kifogás vagy észrevétel nélkül fogadtaték a' törvényhatóságok' részéről. Legalább is tudunkra nem történtek ellene fölíráások, 's csak egyszerűen „tudomásul utbagazittásul” vétetett a' megyegyüléseken.

Azonban, a' kérdéses birói szabaditéknak ellenzői ugyan ezen királyi fölségnek 1825, April' 20-árul költ kegyes intézményében vélik föltalálhatni menedékjüket, melly az egyházfönököknek vétkes papjaik fölötti biráskodását csupán „*ad disciplinaria, et minora*

tantum delicta" — a' fegyelmi, 's egyéb kissebbszerű kihágásokra szoritja. Holott az akkori Herezegprimás' erélyes fölterjesztésének következtében e' fölsőbb rendelet, egy ujabb, 1827 20-dik Januarban kibocsájtott, 's minden törvényhatóságokkal közlött kegyelmes leiratban oda módosított, miszerént a' bűn-ösvényre sikamlott papi egyén, mielőtt a' polgári hatóság által megpöröltetnék, ügye mindenkor legfölsőbb helyre terjesztessék föl. — 'S ezt azon célbul, nehogy a' világi bíróság olly eseteket is törvényszéke' sorompóihoz idézzen, mellyek a' „papi kiváltság” természeténél, törvényszabta rendelmények' erejénél fogva az egyházi székek elejébe tartoznak, mire fölügyelni a' végrehajtó hatalom' köréhez tartozik.

Hogy valóban illy szellemben hozatott a' földézett kegyes intézmény a' békövetkezett tényekbül világos. Így, bizonyos Pécsmegyebéli lelkes U. K. 1835-en egy vármegyei hajdunak arczulsapásáru, halállali fenyegetéséru, harangok' félreveréséru, 's több nyilvános erőszakoskodásokru vádoltatván, Nemes Tolna megyének tisztü ügyészete által kettős pörbe vonatott. Azonban az illető Egyházi hatóság' fölterjesztésének következtében az 1836, 6-ik Májusról $\frac{5705}{356}$ szám alatt költ fölségi pa-

raucs e' pörbefogatásokat leszállította, 's a' püspöki szék előtt már folyamotban volt „javadalmi” pörnek minél előbbi eldöntését szorgalmazván „a' nemes vármegyét oda utalni méltóztatott:” hogy mennyiben a' vármegye a' kérdéses Plébánost olly bűntényekről gondolná vádolhatónak, mellyeknek megboszulása — „illaeso fori clericalis privilegio” — az Egyházi Rend' birói kiváltságának sérelme nélkül, a' hazai törvények' értelme szerént, világi törvényhatóság' köréhez tartozik, --- rendszeres vizsgálatot egyházmegyei férfinak is odajárultával tartaudót, előre bocsájtván, az esetet, — 1827-ki Januar' 20-án költ kegyes fejedelmi parancsnak hódolva, — királyi helytartó tanács' utjáu legfölsőbb helyre álltegye.” — E' practicus eljárásából a' magos udvarnak az tetszikki, hogy jelenleg is legfölsőbb helyen nem az 1825-diki, a' papság' előjogaira nézvest sérelmes rendelet, hanem az ezt enyhítő 1827-ki kegyelmes határozat szolgál iránytűül, mellynél fogva az idézett papi egyednek megpöröltetése is a' polgári hatóság elül Egyházmegyei biróság elejébe tereltetett, 's így a' szönyegre vont birói szabaditékuak status quoja továbbra is biztosított.

Hasonló bánásmódban részeltetett a' főnemes udvar' részéről egy más esemény, melly

ugyan Pécsi megyében adta magát elő. Ugyanis bizonyos F. J. nevű lelkész egy ajánló külső, 's jó hirben állott polgári egyeddel már régtől meghittebb viszonyban lévén, ez eránti gyengédségből elég meggondolatlan volt némelly podgyászainak a' paplakban helytadni. Történik azonban: hogy az említett egyén, egy másik által eltolvajlott ezüstnemű evőszereknél elsikkasztásáért békörtönöztetik, 's ezen értékes szerek a' paplakban szállásoló podgyászok között találtak meg. Illy fogárdos körülmények közt a' lelkész az őt terhelő gyanú roppantságának következtében az Egyházi hatóság' részéről megpöröltetik, 's az ügy végképpen elisdöntetik. Azonban nemes Baranya Vármegye' közönsége 1840-iknek nyarán jónak vélte az ügyet ujban fölélleszteni, azt önhatósága' elejébe vonni, 's az érintett lelkészt „titulo peculatus” pörbe idézni. De e' megidézés, a' Püspöki hatóság' fölterjesztésének következtében, királyi határozatképp' leszállított, 's a' pörhöz tartozandó minden okiratok legfölsőbb helyre küldetni parancsoltattak. Melly eljárás, hogy ismét az előbbinek szellemében történt, igen világos. —

De a' nemes megyei hatóságok is fölfogták a' szóban lévő 1827-ki kegyes leiratnak igaz szellemét. Így: nemes Torontál Vármegye

1838-ban, az előtte vérengzésről vádolt kebelbéli lelkész ellen vegyes nyomozást küldetni határozott. De az Egyházmegyei hivatalnak szende figyelmeztetésére: miszerént a' szőnyegen fekvő tény a' hármaskönyvben kitett három esetek közzé nem sorolható, 's így vegyes nyomozás', vagy szinte világi hatóság' törvénykezési tárgya nemis lehetvén, - - - a' tisztelt megyei hatóság az ügy' további tárgyalásátnál elállott, 's azt az Egyházi széknek biráskodására hagyta. — Szint illy méltány- és igazság - szeretetet tanusita e' nemes megye, midőn közelébbi 1842-ben bizonyos kincstári hivatalnok bépanaszla egy lelkészt, mintha ez által a' plébánia lakban becstelenítőleg illettezett volna. Ekkor is a' tisztelt megyei közönség, az ügy' mibenlétének kipuhatólására vegyes állásu nyomozókat rendelt. Azomban, midőn az illető püspöki hivatal megjegyvezné: miképp' a' fölhozott tény, tekintessen bár a' hivatalbeli visszaélésnek, vagy személyes sértésnek szempontjából — vegyes nyomozásnak, vagy tisztelt közkeresetnek egyik esetben sem szolgálhat anyagul: minden további tárgyalással föl hagyott. Legujabban pedig, nemes Bács vármegyében bizonyos egyének hamis kereszt-ségi bizonyítványok' segedelmezésével maguknak sajátítottak egy Bajorhoni tetemes öröksé-

get, melly vérrokonsági jognál fogva egy más ugyan azon megyebéli egyént illetendett. A' tettesek, felsőbb parancs' következtében, a' nemes vármegye által fenyítő pörbe fogattak; mellynek végeztével, minden pörbeli iratok hiteles másolatban 1843, Januar' 15-rül költ hivatalos levélnek, késéretében ugyan azon nemes megye által az Érseki széknak azon okbul küldettek ált: hogy „szigoruan fenyítse meg” azon segédpapot, ki a' pör' folytában hamis keresztlevél' koholásáru vádolva van.

Végre, a' majd évezeredes gyakorlat is hatalmassan küzd e' nagybecsű előjognak fönnmaradása mellett ugyan is, a' hármas könyv szabályképp' mondja ki: hogy a' törvényes kelékekkel ellátott szokás elpörölhetetlen joggá változik. Ilyen szokás pedig honunkban, a' szőnyegen lévő szabadittékuak, a' katolikus egyháziak általi, több százados és minden zaklattatástul ment élvezete. Hogy pedig alkotmányunk' életének, legördült minden századai-ban a' papi rend e' kitűnő jogot csakugyan birtokolta, az eddig fölhozottakbul kiviláglik. Sőt e' kérdéses előjog az alig mult és jelenüdüknek elismerését is kivivta. Így, midőn nemes Temes vármegye 1792-ben egy Csanádmegyei lelkészt, — ki vigyázatlanul kezelt, és véletlenül elsült fegyverével egy jelenvolt kincstári

hivatalnokot agyon lött, — mint emberölőt pörbe foguá; az egyházmegyei hatóság ezen eljárás' ellenébe tiltakozólag lépett föl. Melly tiltakozás' következtében a' főnndicsért nemes vármegye elég méltányos volt az ügy' további tárgyalásával fölthagyni. — Egy más T. J. nevű plébános ellen nemes Heves vármegye' közönsége előtt a' beli vád emelteték 1816-ban, miszerint a' paplakot saját szolgálója által fölgyújtatta. Ez utóbbi fölött ugyan, az érintett nemes megye hozott ítéletet: amannak ügyét pedig tárgyalás végett a' főtisztelendő Egri Érseki Szék' mint illető bíróság' elejébe utalta. — Pest vármegyében 1817-ben, bizonyos lelkésznel gazdaaszonykodó nőszemélyre gyermekölés bűne bizonyodván, e' miatt a' főntisztelt nemes megye által fenytő pörbe fogatott, 's két évigleni rabságra ítéltetett. A' bünszövettség' gyanujába vont lelkészre vonatkozólag pedig így hangzik a' hozatott megyei ítélet: „mivel tettének megboszullása a' nemes vármegye' törvénszékének hatalmában nem állna, ezen pör párban, hozzá tartozandó irományokkal együtt a' Váczi Consistoriumnak megküldessék.” — Végre, midőn nemes Gömör vármegye 1825-ben az országgyűlés előtt azon indítvánnyal lépett föl, miszerint jövendőben az egyháziakat, minden előke-

rülhető bűnesetekben a' polgári hatóság által kívánja megítéltetni; e' tettevel békibizonyította, hogy a' kérdéses előjogot törvényeinken alapultnak 's országossan elismértnek tekinti. —

Az eddigi vitatkozást mintegy megkoronázza ama körülmény, miszerint a' szóban levő szabadittéknak törvényeinkben gyökeredezett ősrégiségét maga, az 1840-diki törvény-cikk által kiküldött országos választmány is ünnepiessen bevallá, midőn azt „mint már létezett 's jelenleg is létező jogot” — főbb lényegében eltöröltetni javallja. Sőt hogy a' közéletben hon gyűlésen volt összes törvényhozói testületnek is ez a' hite, kiviláglik az 1843. 41 kerületi ülésben tartott e' tárgy fölötti vitatkozásokból; melly alkalommal egyik kitűnőbb ellenzéki celebritás ekképp' nyilatkozott: „azon számtalan törvények (a' papi kiváltságnak ősrégiségét igazolók) a' corpus Jurisban mind beu foglalják! 'S ha eleink e' tárgyban illy törvényeket hozhattak, nekünk maradt jogunk azokat czélszerűbbekkel és hasznosabbakkal fölváltani; mert a' törvény csak addig kötelező, még az újabbakkal nem pótoltatik” 's a' t. Ezek így lévén, e' tárgynak jogi szempontból leendő bővebb megvitatásával fölhagyunk, minekutánna az eddig fölhozott adatoknak nyomán bizonyos, hogy annak ta-

lapja királyi okleveleken, hazai törvényeken, békekötéseken, legfelsőbb rendeleteken, törvényszéki határozatokon, 's majd évezeredes gyakorlaton nyugszik. Valóban, megannyi főjelességű kellékek, mellyek az egyházi rend' birói kiváltságának épségbeni megtartását nem csak igénylik de követelik is. —

Azonban a' nagyméltóságú országos választmány, egy illy nagyszerű kellékekkel ellátott eljogot, jövőőre megszüntetendőnek indítványoz, melly indítványát mi tellyességgel nem oszthatjuk, minthogy azt a' jelenállás éppen nem követeli, — üdő 's körülmény nem parancsolja, szükségessé nem teszi. Sőt annak tervbe hozott megsemitése kipótolhatatlan sok károkat, vést és bomlást eredményezne. Lássuk bővebben.

A' politikának hullámozó tengerén naponként látjuk fölmerülni eme kérdést: vagynak-e okok, még pedig czáfolhatatlanok, mellyek a' papi kiváltságnak eltörlését hasznossá vagy szükségessé teszik? vagy is kimerítőbben szólva, üdvös-e a' vagy káros leend-e kérdéses szabadittéknak megszüntetése a' vallásra és annak szolgálaira, — a' házára, 's magára a' nemzetre nézvest? Ugyan azok-e most is e' szabadalomnak alapokai, mellyek annak keletkeztekortor voltak, 's harczol-e ma is az igazság

mellettök ugy, mint űsűdőkben, a' földvirágzó anyaszentegyház' életének harmadik órájában? 'sa' t.

Mi, kik földobogó szivvel óhajtjuk a' már eléggé megzaklatott honpolgároknak földi és mennyei űdvét, lelkűnk' telljébűl kijelentűk, hogy a' földidézett elűjognak földtartását mulhatatlanul igényli nem csak alkotmányunk' szelleme, törvényeink' rendelte, az Egybázi rendnek érdeke, hanem magának az államányi gépezetnek épen maradása, hűn szeretett nemzetűnknek boldogsága, a' hűnnak csendes békes 's nyugalmas léte, a' vallásnak az álladalmak' ápoló dajkájának köztűnkki élete, méltánylata, tisztelete. Azért illy eredménydűs szabadalemnak megszorittását, 's még kevesbbé egy tollvonássali eltűrlését a' keresztény hazafinak tervezni, vagy annak könnyelmű tervezetébe hallgatagságával közvetve odaegyezni, nem lehet.

Vagynak szempontok, vagynak igazságok, magának a' társas életnek természetébűl fejlődűk, mellyeket az egész' polgárzat' veszélyeztetése nélkül mellűzni nem szabad, bár melly változásokat szenvedjen is egyébberránt a' polgári szerkezet; 's mellyeket az álladalmi rendszer' megváltoztatásának esetében is csak módosítani, nem pedig egyszerűen megsemiteni űdvűs és tanácsos. Minthogy azok, jól al-

kalmazva még akkor is hatályosan működnek, midőn maga az alkotmányi gépezet előbbi időmaiból kivetkeztetve, mintegy ujá teremtve lön.

E' status-bölcsességi nézet áll különösen a' kiváltságokra vonatkozólag. Ugyanis szinte az emberinem' fejlettebb korátul fogva, mindenkor, a' végre adattak kiváltságok, hogy általuk a' honpolgárok nagy és nemes tettekre buzdíttassanak; tettekre, mellyek rendkívülségük miatt hathatós rugókat igényeltenek; 's még azért is: hogy a' terhessebb hivattatásnak pályaterén, a' kiváltságok által mintegy inger adasson az azon leendő férjfiás kitartásra, csüggedetlen munkásságra. Már pedig a' nagyobb és nemessebb tettekre magosbb erényességre csak olyan kiváltság birhat kellő ingerrel; mellynek tartós létérül az illő biztosítotték nem heányzik, mellynek épségben tartása fölött törvény őrködik. De, kiis feszítené meg erejét egy olyan kiváltságnak birtokáért, mellynek talapzata ingatag, mellyet a' nagyok' szeszéllye, a' pártok' ármánykodása kiemel sarkaibul? melylyet ma szabadon élvezünk, holnap pedig az önkény' erőszakátul félthetünk? Azért igen helyes és parlamentalis a' legtárgyavatottabb jogtudoroknak eme szójárása: „Illő, hogy fejedelemdadta kedvezmények állandók maradjanak!”

Innénd a' kormánybölcességnek egyik főbb ágazatához tartozott mindég, a' kiváltságok' biztos és tartós voltta fölött örködni; különben azok célvesztettek leendettek, 's megszüntek volna magosbb polgári erényeknek alaprugói lenni. 'S ez okbul óvatos eljárás, gyöngéd bánásmód, testvéri kémélet ajánlható, valahányszor öskiváltságok' megsemitése, vagy legalább is főbb lényegébe teendő megváltoztatása terveztetik. Mert, még akkor is, ha a' kiváltságok' talapzati elporlottak, az azok' szükségességét előidézett akkor már megszüntek, eltörlesztésüknek csak kísérletei is sokszor vérnyomot hágy maga után, — mint ezt, a' csak imént fölzaklatott spanyol fueurok, ayachuchok 's a' t. előnkbe tükrözik.

Ha tehát valami kiváltságtörlesztés indítványba hozandó, — pártatlan, 's elfogulatlan lélekkel kelletik fontolóra venni: vallyon a' törlesztést igénylő okok helyessek, alapossak, czáfolhatatlanok-e? vallyon a' szándokolt törlesztési kísérletből több kár-e, vagy haszon áradand a' hazára és lakóira?

E' jog és kormánybölcességi nézetekből indulván ki, állitjuk, hogy a' magyar katolikus Egyháziaknak birói kiváltságát, mint alkotmányunk' sziverén átszövődött összabadítottot eltörlni csak azért is káros leendene, mivel

az a' kiváltságok' természetével, 's főbb kellé-
keivel homlokegyenest ellenkezik; 's mi több,
a' magyar polgárzatnak egyéb szabadittékait
is, sőt annak egész szerkezetét talapjaiban
megrendithetné. Vagy is, a' célba vett kivált-
ságtörlesztés a' milly alkotmány ellenes, szint-
olly vést és bomlást-eredményező leendene
állományunk' épületére nézvest.

A' Status tan' még kezdő ágozatnak se
volna avatottja az, ki jogok forogván szönye-
gen, azokat nem az egész öszesjog' szempont-
jából vélné tekintendőknek; 's azon hiedelem-
ben volna, hogy egyes jog' és szabaditték' meg-
támadása, a' közösjog és szabadittéklánczela-
tot szerteszakadozással épen nem fenyegetheti.
Az Egyháziak' birói kiváltságára vonatkozólag
is szaktudomány elleni botlást követne el egy
ollyan Statusférjfi, ki e' szabadittéket csupán
az Egyháziak' ridegen álló tulajdonául, elszí-
getelt sajátjául tekintvén, ez okbul azt köny-
nyüden eltörleszhetőnek javallná. Holott az,
ki a' papi kiváltságnak eltapodására ragadna
fegyvert, egyszersmint a' nemesi kiváltságok-
nak, alkotmányszerű összabadittékoknak szív-
vérebe is mártaná bonczkését.

Ugyan is, ha szerte hordozzuk szemein-
ket édes hazánknak virányos térein, több pon-
tokon látandjuk fölmerülni a' tulcsapongó sza-

badelműségnek ijesztő rémeit, — azon szabadelműségnek, melly csupa Gallican statusbölcsességgel saturálva hajlandó a' legrégiebb, legüdvösebb szerkezeteknek fölforgatására, szokás és törvényszentesítette jogoknak kiirtására, — a' békés és fokozatos javítás helyett minden főnnállónak rögtönzött lerombolására 's a' t. Melly ha illynemű agyrémeinek kivitelében gátra bukkanik, kész Thierssel „a' revolutiónak regvelire egy Jesuitát, délire egy Carlistat, délutánira és estvélire másokat és ismét másokat tápszerül adni.” Szóval, melly kész a' legelső mozgalom' élére állani, 's az egész főnnálló rendszernek háborut, kiirtó háborut izenni.

E' vészes kóranyagnak csak kis táplálék, — 's azonnal kiárad nemzeti testünkre a' halálos mirigy, melly majd kiirtja, kipusztítja fajunkat. Hajtasson csak végre a' tervezett kiváltságtörlesztés, - - - melly izletes tápszer nyújtatik a' nemzeti testünkben rejlő kóranyagnak, a' köztünk fejét föltoló szabadelműség' tulkapásainak! úgy állunk majd a' magyar alkotmánynak legszebb kiváltságaival 's minden alkotó részeivel, mint majorosnő ápolására bízott szárnyas állattal, mellyeket a' keselyű eleve csak tizedelni kezdett, végtére a' legutolsó csirkefiúig kiirtott, kipusztított. Félrees-

mérené a' mái ultra liberalismus' irányját, fölforgató rendszerét az, ki elég jámbor volna azon hiedelemben lenni, mikképp, e' politikai szörny elégelni fogja ezen egyetlen áldozatát, a' papi kiváltságnak eltapodását. Ez csak még jobban ingerelné rombolói viszketegét; mint martalékleső oroszánynak étvágyát ingerli az izletes, de csekély mekkoraságu húsdarab. 'S mint a' vándorlók' úszkei elporlasztának mindent a' városban, melly meghódola, ugy porlasztaná el izenként a' szárnyra kapott tulzás őspolgáruknak jogokkal 's többenű kiváltságokkal tömött nyolcz százados épületét, ha az a' papi szabadittéknak eltörlesztése által mint egy földatnék nékie. Hiszem ekkor egész következetességgel mondhatná, a' papi kiváltság mellett épp' azon törvények harcztak, mint a' Jászok', Kunok', hajduvárosok', türmezeiek', és minden nemessek', országnagyok' jogai szabadittékai mellett; azt szintúgy királyi oklevelek, törvényszéki határozatok, százados gyakorlat, fölsőbb leiratok' biztositták mint ezeket. Ha tehát azt, melly ezekkel ugyan egy talapon nyugovék, eltörlení, megsemmíteni lehetett, miért ne lehetne emezeket is nyirbálni csonkítani, főbb lényegükben módosítani, 's így az alkotmányos p a r o x i s m u s t előidézni, hogy azt végképpen aláásni lehessen? Hiszem ürügy

a' törlesztésre, csonkításra 's a' t. heányzani itt se fogna.

És a' szomszéd Frankok' Spanyolok', Schweitziak' fölött nem rég legördült évek' eseményei után meglehet győződve kiki: hogy ez, vaskövetkezetességgel így leendene. Ott a' Jakobinusok és Exaltadók lerontván a' pap-ság' előjogait, csak hamar a' Pairek' és Grandok', nemessek' és kiváltságossak' jogainak is, sőt magának az összes polgárzatnak ostromot, kiirtó háborut izentek. És ezen ostrom, ezen háboru mennyi polgárvérbe került! Általulásunk' e' jelentős korszakában ne feledjük a' versirónak eme aranyzavait:

Felix quem faciunt aliena pericula cautum

Nam sua quemque docent vivere juste probum!

Igen hibás taktika lenne tehát a' magyar nemességtől, ha (mit hinni nem akarunk) saját rendjének 's osztályzatának érdekeire féltékeny lévén, szép kiváltságainak nyugalmas élvezetében mitse aggódna az Egyházi rendnek nyílt megtámadtatása fölött; sőt a' megtámadókkal szövötkezni érdekében fekvő ügyes fogásnak tartaná. Csakhogy t. i. ő, a' jogtapodóknak hasonmegtámadásaiktul mentesüljön. — Mert így, midőn charybdistül ovakodna, scyllába rohantatná magát, 's azon talapnak aláadására nyujtana segédkezeket, mellyen saját

jöllétének, arany szabadságainak épülete nyugszik. — Mi azomban a' kiváltságos rendek' loyaltássátul mást várunk; azt t. i. hogy a' kérdéses egyházi szabadittéknak szándokolt eltörlesztését, — mint az ő saját jogaik' — ősszabadalmaik, nemesi kiváltságaik ellen megindított ostromot tekintendik; a' majd kilencz százados magyar alkotmány' nyilt megtámodásául veendik, 's így a' rohanva haladás' törlesztői szándokát erélyessen gátolni fogják.

A' szönnyegeen lévő kiváltságtörlesztés, továbbá nem csak a' kiváltságok' természetével, főbb kellékeivel ellenkező, a' nemesi kiváltságokat is talapjaikban megrendítettő, 's magát az alkotmányi gépezetet szertebomlással fenyegető, hanem az Egyháziak' testületére nézvest fölötté lealázó, szomorítottó, 's valóban megnem érdemlett sérelem leendene.

Ha egy Thiers-pártti doctrina irt, egy Brogliet, Dupint, Isambertet, Villemaint 's elvrokonaikat az egyháziak eránt elfogultakat 's szinte ellenségesseket, hazánkban is meglehetős számmal létezőket kérdezendjük, bizonynyára az egyháziaknak erényes és tudományos állásárul, a' legkedvezőtlenebb nyilatkozványokat hallandjuk. Ámde, figyeljünk csak egy méltányosbb és igazságosbb Montalembertre, közelébbi hongyülésünkön is a' fölső

és alsó tábla több igen jeles capacitassaira, egy tiszta és páratlan kebsugalta elemérését fogjuk tapasztalni annak, hogy a' katholicus egyháziak, püspökeiknek kegyel, és mégis kellő szigorral ellátott kormányzata alatt, a' fejledező korról párhuzamossan haladnak az egyházi és polgári magosbb ére nyességnek, a' keresztényi tökélynek tetőpontja felé. Ha tehát tudományos és ére nyes törekvéseinek daczára, még is kiváltságainak gyémántjátul, birói szabadittékátul megfosztatnák, — valóban a' legkeserűbb sajónérzetre, a' legfájdalmassabb fölajdulásra lenne oka nékie. Annál is inkább, minthogy e' szándokolt jogtörlesztés' esetében a' vizsgálati téren önkényt szökne föl ama kérdés, miféle okok idézhették elő a' magyar Egyháziak' ezen életbevágó szabadittékának eltapodását? talánd a' köztök elharapódzott romlottság, soraikban föltünedező féktelenkedések, megso kasodott czégéressebb büntetteik hozák a' törvényhozást azon szomorú kénytelenségbe, hogy őket majd évezeredes gyakorlat' ellenére rögtön megfoszta birói kiváltságátul? És hány ezerek, de hány milliók lennének hajlandóbak ezt inkább elhinni mint az ellenkezőt?

Pedig, vajmi fájdalmassan hat az emberi kedélyre, midőn jó 's becsületes létére czégé-

res kicsapongásrul gyanusittatik, pedig ezerek, sőt milliók által gyanusittatik! Melly lealázó helyhezet az Egyházi testületre nézvest annál szomorítottóbb leendene, — minthogy ő, mellynek hivatása másokat erényre oktatni, - - éppen ő az erénytelenség' gyanujának bállyegét volna kénytelen viselni homlokán. E' roppant lealacsonyítás, melly a' czélbavett jogtörlesztés közvetve eredményezne az illető Egyháziakra nézvest fölötté sérelmes, lealázó, 's meg nem érdemlett csapás volna. Megnem érdemletnek mondjuk; mert, ha bár a' polgári és vitézi rendek is több erény és érdem koszorus férfiakat számlálnak soraikban, még is szerencsénknak, az igen derék királyi személynöknek maga az ország' színe előtt tett őszinte nyilatkozata szerént is; „az Egyházi rend aránylag legdúsabb a' fedhetetlen életű, hazafias jellemű, magosbb erényű férfiakban!” ellenben, meddőbb a' czégérés és főbenjáró kibágásokban!” — 'S bátor azon szomorú körülményt tagadni nem lehet, miszerént, a' világ' csábjai, a' szenvedélyek' rohamai, tévutakra tántoritják némellykor a' rend' néhány gyarlóbbjait. Azonban az aránylag csekély számu egygyesek' tévelyei miatt, a' sokkal nagyobb többségű jelesseknek és erényesseknek testülete nem fog jó hir és tekin-

télyvesztett lenni a' méltány' és igazság' őszinte barátjának szemeiben.

Azért, a' czélbavett kiváltságtörlesztést az Egyháziak' erényes és tudományos állásának fokozata, nembogy igényelné, hanem mint sérelmest és lealázót egyszerűen visszautasítja. 'S ha még is, ezen sulytellyes okerők' ellenére pálcza töretnék a' kérdéses szabadítotték fölött, azt némellyek' ujítási vizsketegének, ellenséges irányjának kellene tulajdonittanunk, nem pedig korsürgölte javításnak, szükség- és körülményparancsolta változtatásnak.

Ezekhez járul még ama nagy fontosságú körülmény, miszerint az Egyháziaknak polgári törvényszékek' sorompóihoz szándokolt állittása ellenkezik a' korkövetelte humanus szellemmel, — az annyi méltánylást kivivott javítási eszmével, mellynek kell ált lengenie az újá alakítandó codex criminalis-nak minden sorait; mert egyébbként helytelen szigorával csak boszut fog állani az eltévelyedett szerencsétlenül; jobbítani pedig éppen nem, de exasperálni fogja azt.

Kérdezzük most, illy szellemben, a' humanismus' és javítás' szellemében lessze' az egyháziakra vonatkozólag szerkesztve a' büntető törvénykönyv, ha majd azokat nem püspökeik, hanem világi birák által rendelendi

megítélendőknek? 'S nem egyházi ügyelet alatt lévő, hanem a' legelvetemedettebb közrabokkal tömött megyei vagy kerületi börtönökbe zárandja? És mi magyar őszinteséggel válaszoljuk: nem! — Egy illy törvénykönyv az egyházakra vonatkozólag nem csak a' javittásnak szeléd 's keresztényies lelkét nélkülözné, hanem egyszersmint a' félszegségnek, egyoldalúságnak béllyegét viselné homlokán, a' polgári rendre nézvest jótékony 's czélszerű, az egyházra pedig hiányos és czéltalan lévén. Ugyanis:

Hogy a' bűnöncz' javulása fenyítették által sikeressen eszközöltessék, a' fegyrendszer' alkotásában nem kell a' számításbul kihagyni a' fenyítettő bűnöncz' miveltségét, hivatását, érzés' 's gondolkozásmódját. Innénd, a' különböző állású, tanultságú 's kiképzettségű fegyenczeket ugyan egy rendszer alá vonni fegyyszabály ellenies lenne. Mert p. o. a' melly fenyítették neme egy néposztálybeli, a' miveltség, és tanultság' alantabb fokán lévő pórbűnönczre javítólag hat, ugyan az, egy fényes állásrul alábukott magosbb tudományosságút 's kiképzettségüt még inkább elkeményit becsületérszébül kivetkeztet, 's nem ritkán kétségbeejt, — vagy annyira elkeserit, hogy javulás helyett a' bűnmocsárban még mélyebbre süllyed.

E' szempontot nem kell téveszteni, midőn a' vétkes egyháziak' megfenyítésének módját tervezzük. Ha valahol, bizonyára itt olly fegy alkotandó, melly sikeressen javítani képes. Már pedig, ha ők is a' közös megyei vagy kerületi börtönrendszer alá fognak vettetni, az olly méltán földicsért javítási eszme reájuk nézvest megfog hiusulni. Mert egy papi egyén, bátor gyarló létének következtében bűnösvenyre tántorodott is, még is tisztjére, miveltségi fokozatra, neveltetés 's gondolkozásmódra nézvest épen nem egyezne a' többi fogolytársakkal, nem csak az alantibb miveltségű, hanem a' képzetebbekkel, neveltibbekkel sem. Következőleg, az ezek' erányába alkalmazott fegyrendszer, ő ellenébe sikerdús nem leendene. Mert azonkívül, hogy Egyházának szabályait, buzdító szertartásait, 's a' reá mért vallásos elégtételt (mellyek mint papnak legüdvösebben hatnak kedélyére, 's a' mellyek javulásának, egyházas újászületésének nélkülözhetetlen eszközei) kellően végeznie lehetetlen, még azon szomorú gond is aggasztja szüntelen, hogy ha téveit megbáuvá, javultan hagyandná is el börtönét, nem léssen megye, nem egyetlen helység, hol pirulás nélkül kezdhetné meg jobb pályáját; minthogy mindenűvé el-

szárnyalandott rabságának hire, 's mindenki ujjával mutatná a' szégyen foltot, melly reá ítélileg sűtve van. Ez, 's ehez hasonló rémgondolatok előlnének benne minden becsületérvést, 's meggyilkolnák szivében a' szemérmét, a' minden papi erényeknek gyémántját; 's így — az őszinte jobbulásról már már komolyan gondolkozót desperatussá, tévelyekben átalkodottá tennék. Midőn ellenben az egyházi fenytőkben a' kellő szigor sem hiányzik, 's mellette a' bűnösvenyre tántorodottnak javítása jó sikerrel eszközöltetik; minthogy az ő saját körülményeihez alkalmazott fegy utat vág nála a' capacitatióra — az elkövetett tévely' megesmérésére, utálására, 's igazi bánalomra, végre a' legszilárdabb jobbulási határozatra. Azonkívül a' becsületérvés a' szemérem is, a' minden papi tulajdonok' nemes köve mentve lesz keblében; biztos lévén arrul: hogy szomorú esete, néhány résztvevő pályatársain kívül egyebek által alig fog tudatni; azért a' reámért elégtétnek végez-tével nyugodtan, 's életjobbulási szándokot táplálva keblében, hódol az Előljárói parancsnak, 's megy a' vidékre, hol személye 's körülményei nem esmértetnek, — hogy ottan ujban kezdje munkálni a' maga' 's embertársainak földi és mennyei üdvét! ujjal lehetne mutatni oly-

lyakat, kik egykoron tévútra sikamlottanak, de az egyházi fegyelem' sikerdús működése által a' Rend' büszkeségei lettek. —

Tehát maga a' szelidült kor' humanismusa — a' javítás' eszméje, melly a' fegyelmi rendszernél legfőbb legmagossabb szempont, nem hogy a' tervezett kiváltságtörlesztést sürgölné: hanem inkább annak lényegébeni meghagyását továbbra is követeli. — Hacsak az annyira földücsőített humanismus' malasztjait, éppen csak magától az egyházi Rendtől megtagadni nem akarjuk! hacsak maguk az egyháziak' erányában nem szándék terrorismust 's kéméletlen szigort használni akkor, midőn a' legalyassabb porbűnöncz' megfenyítésében is a' javítás' a' capacitatio' szempontjából indulunk ki! Mit azonban a' méltány és igazságszerető közszellemről fölteni nem akarunk.

Ezen ősrégi szabadittéknak meghagyását az egyházi Rend annál inkább is igényelheti; minthogy a' Kánonok azon büntetteknek megfenyítése körül is rendelkeznek pedig kellő szigorral, mellyek a' polgári büntető törvénykönyvben iktatvák. Sőt még azon kihágásokért is fenyítették alá vonják az egyháziakat, mellyekért a' Codex criminalis még kérdőre vonatást sem határoz. E' szerint, magától elfog

enyészni némellyeknek a' 41. kerületi ülésben nyilvánított abbeli aggodalma: mintha az egyházi fenyítették lágysága, egyoldalúsága miatt kielégítő nem volna — következőleg: a' tévelyekre sikamlott egyháziaknak rendreigazittására hatálytalan! Sőt az egyházi fegy e' pontban magán a' Codex Criminalisonis fölyül áll, midőn az ebben foglalt büntényeken kívül még azokért is büntetést határoz, mellyeket a' világi törvényhozás egészen mellőzött. Részben, e' fontos körülmény az, mi az egyháziak' birói kiváltságának meghagyására, épségébeni föntartására birta fejedelmeinket, 's magát a' Nemzetet is megnyugtatta, a' föntartási eszmével megbarátkoztatta. Mivel t. i. nem létez erkölcs és törvényellenes tény, melly miatt a' Kánok' rendelete szerint egy papi egyén Egyháznak és Püspökének birói széke előtt felelős nem volna. 'S midőn bizonyos erénytelenségeket a' polgári törvény szót se emelve — hágy övei által gyakoroltatni: ugyan azokat az Egyház keménnyen megrója papjaiban, 's végettük szigoruan fenyitti azokat. Ez ismét, melly jó oldala a' sokak által ostrommal kerített birói kiváltságnak!

Már csak az eddig fölhozott tám-okok is, hitünk szerint, elég sikeres védvei lehetnek a'

Fori privilegiumnak, — 's kivivhatják számára ama szerény elesmerést: miképen mais ugyan azon okok harczolnak mellette, mint ősidőkben, születésének arany esztendeiben. Azért annak főnmaradását halladó korunk is méltán követeli; annál is inkább; minthogy annak álta vagy este szorossan öszvefügg a' vallásnak köztünki életével, 's nemzetünknek a' vallással párhuzamossan haladó csendes, nyugalmas, és boldog létével.

A' vallás legfőbb, egyetlen, 's nélkülözhetetlen sajátja minden polgárzatnak. Nélküle csend, béke, erény és törvény-tisztelet nem is képzelhető, mellyek mégis a' társadalomnak megannyi lüktető erei. — Innénd Plató a' pogány bölcs nyomóssan és vellősen mondja, „a' ki a' vallás ellen nyújtja ki romboló kezét, az a' közállomány talapzatát renditti meg!” — Fernay az újjabb kori bölcsész is nyíltan kimondja: „a' jó szerkezetű polgári alkotmány vallást nem nélkülözhet.” — Ezt hangoztatá az őskori politikus Aristoteles Sándor tanítványának adott leczkéiben; ezt véle az újjabb koriak is, kik Montesquieuvel nem kétkednek állítani, miszerént: „a' vallás még azokat is, — kik a' törvényeket lábbal tapodják, — fékezi 's hatályossan zabolázza!” — Innénd magyarázhatók

a' Romuloknak és Numáknak, a' Lykurgoknak és Solonoknak a' hajdankori birodalom — és törvényalkotóknak nagyszerű intézvényei, melyeket a' vallás' tekintélyének, a' cultus' fényének 's maiestássának emelésére létre hoztak. A' vallásnak mindenhatósága, az emberi szivre és kedélyrei roppant hatása, a' rendnek 's békének föntartásairai szükségessége birta újjabb üdőkben Napoleont is arra, hogy a' dühöngő mámorból kiábrándult Gallok közt az ősök' hitét vissza állítsa. 'S a' derék porosz Király is napjainkban, ez okbul törekszik pienta st költeni alattvalóiban, kiket Hegelnek hitetlen bölcsészete elkábitott. És ezt igen okosan! —

Mert, a' mint Livius a' *classicitas*' tanára megjegyzi: „mindenek előtt a' vallás' megalapításának, szilárdításának kell a' bölts fejedelem' fő gondjának, törekedésének lennie! minthogy vallás nélkül polgári törvény nem képes rendet, fenyittéket alkotni, föntartani; 's nélküle ember csak addig hódol a' törvényeknek, még birájának szemei rajta függenek. Félelembül t. i. 's mivel az ellenszegülésre nincs még eléggé fölvértezve. Ámde hol senkitül se kel rettegnie, 's kivált, ha az ellenszegülésre már fölerősödött: azonnal fölségsértést, haza-

árulást, emberölést, orozást, és minden képzelhető gonoszkodást elkövetni, a' lázzadás' véres lobogóját fölütni, 's a' legszentebb törvényeket lábbal tapodni fogja. Amint egy „lángeszű kereszténybölc s mondja: azon ember, kinek vallása nincs, egy félelmes egy borzasztó szörnyeteg, ki öl, vág, gyújt, csal, és minden förtelmeket, éktelenségeket elkövet, ha saját érdeke és haszna kívánandja!” — E' tanulságos mondatot napjainkban is igazolva látjuk a' mivelt Európának több pontjain, mellyeken a' vallásosság ingadozni süllyedezni kezd.

Ha tehát a' vallás illy drága gyöngye a' polgárzatnak; — ha illy fő tényezője a' boldogabb emberéletnek; magátul következik: hogy azt ápolni, minden áron föntartani, — nem pedig holmi balfogásokkal, elhevenyészet intézkedésekkel gyöngíteni, vagy szinte előlni, elfojtani szükséges. Ez fogna pedig hitünk szerint közvetve megtörténni, ha a' szönyegen levő kiváltságtörlesztési eszme megtestesítették. Ugyanis

A' vallás' tekintélye, papjainak tekintélyével párhuzamossan halad, 's véle egyetemben áll vagy esik. És ha ez rögtön nem mindenkor történik is: azomban, a' hitsáfárok' lealázó gu-

nyos helyhezetének végeredménye mindenkor a' vallásnak magának elhanyaglása, 's végképeni halála. A' mult és jelen eléggé kezeskedik ennek igazságáru, 's megczáfolja egyik érdeemes hongyülési követnek a' 41. kerületi ülésben nyilvánított szónoklatát, ki a' fori privilegiumnak eltörlesztése mellett velut pro aris et focis küzdve többek közt állitá: „miszerint az egyházi személyzet' jogállásának hanyatlása, magának a' vallásnak hanyatlását nem eredményezheti; sőt amannak este, még magasbb tiszteletet vivhat ki ennek számára. Mert a' hitszolgáknak személyzete magával a' vallással nem azonos, nem lényeges!” stb. Megczáfolja, mondám, ezen állitást a' világ' népeinek életéből meritett azon tudomás: miszerint azok' a' vallást és szolgáit ugyan egy szemponthúl nézik, 's hajlandók valának mindenkor a' hitsáfárok eránt táplált tiszteletet vagy gyűlöletet magával a' vallással megosztani. Ebből lehet magyarázni annak okát: miért részeltettek hajdan akkora fényben és tiszteletben az istenek' papjai? miért emeltettek magával a' pogány cultussal hasonmagosságú polczra és állásra? miért jártak el papjaik' elítélésében annyi kémelettel maguk a' vadsághoz közelálló bárbarok? mint ezt Caesar is emlitti hadviseléséiről

irt munkájában. Mivel t. i. a' vallásnak, 's papi személyzetének méltánylásában ugyan egy volt előttük a' kiindulási szempont; azért a' cultusra árasztott pazarfényt és tiszteletet áltruházták annak sáfárira is.

Hogy ez most sincs, és nem is leend más-kép' — igazolják a' korunkhoz közelebbi népelethől meritett adatok. Ma is a' papság' tekintélyes vagy gunyos állásának fokozata, egyszersmint a' vallás' fölvirágzásának vagy hanyatlásának, tiszteletének vagy sérelmezéseinek mérfoka. Alig rendítették meg Voltair 's philosoph társai a' francia papság' tekintélyét, — alig izgaták föl a' kedélyeket ellene, 's tevék guny', megvetés; üldözés' tárgyává, — máris a' vallástalanság mint félelmes hydrafő toltaföl magát a' föllázzadt tömegben. — És midőn több száznyi hűséges Abbek, magos állású Praelatok Páris' utzáin elvérezének: ugyan akkor a' Vandome-tér e' kebelrázó szavakat hangoztatá „nincs Isten!” 'S jelenleg is, — a' balul számított francia kormány mennél több egyháziakat, igazmondó Soucheteket ültet a' vádlottak' padjára: annál több pokolerő műgyártó Fieschik fognak támadni, kik előbb a' királyt utóbb az egész társadalmat megfogják gyilkolni, hóhérolni. És nem régiben: a' Spanyolok, Portugal-

lok', Helveták' fölött elvonult borus fellegek nagyon is igazolják egy jeles keresztény tanárnak eme szavait: „a' vallás' szolgálainak lealázásátul 's megvetésétül, magának a' vallásnak lealázásáig 's megvetéséig, csak egy a' lépés.” Valamint más részről: az Angol főegyházi papság' magas állásával, fényes szabadalmazásával, tekintélyes nagyságával mintegy párvonalossan jár a' vallás' tisztelete, tekintélye, élete. Mert: az érzéki emberbe mintegy béoltva vagon azon inger miszerint p. o. Fejedelme' eránti hódolatból méllyen tiszteli annak hivatalnokait is; 's ez utóbbiak eránt nem lehet tiszteletlen anélkül, hogy egyszersmint a' fejedelem eránti hódolata is megne rendüljön. Így a' belé oltatott inger-nél fogva, ugyan azon tisztelettel, mellyel a' vallás eránt viseltetik, szereti átkarolni annak sáfárait is; 's ha ezek eránt tiszteletlenkedni kezd, — csökkenni sőt haldokolni fog vallás-tisztelete is.

Ennyi előzmények után csakugyan bátran elmerjük mondani: hogy a' tervezett kiváltságtörlesztés a' vallásnak köztünki életére, 's így nemzetünk' békéje 's nyugalomára nézvest káros eredményű leendene. Ugyanis:

Nemzetünk és királyaink, a' világ' népeinek közös szózatára figyelve, de saját ösztönü-

ket is követve a' katolikus hitsáfárokat kezdetben mindjárt olly magos állásban fényes szabadalmazásokban részelteték, mint minő magúak a' Katholika vallásnak magasztos és főséges voltával egyezett. E' szabadalmaknak egyik fényesebb gyémántja az ugy nevezett „birói kiváltság” — mellynek, az egyháziak' részérőli majd kilencz százados élvezete érczbötűkkel irottan áll és állniis fog népünk' emlékezetének tábláján; 's melly a' hitsáfárokat a' nemzet előtt mintegy tisztesebb és magosabb régióba emelé, részükre olly szellemi állást küzdve ki, minőt csak tisztjük' fontossága „sikeres tellesztése megkivánt. Képzeljük most, ezen ősrégi szabadalomnak, mellynek eszméje népünk' csontjába és velőjébe áltszivárgott rögtöni megsemitését; — képzeljük az Egyház' szolgálit (kiket eddig bizonyos és sajátszerű tisztelet' nymbusa a környezet:) a' nagy közönség' láttára fegyveres poroszlók által világi törvényszék' sorompóihoz hurczoltatni; — képzeljük büntetteikről, az imént homályban maradtakrul a' titok' fátyolát egyszerre letakartatni, 's pásztorainak tévelyeit egész meztelenségükben a' nép előtt föl-táratni; képzeljük a' legelvetemedettebb gonosztévők' neveikkel tömött bünlajstromon azok' neveit is nyomatva lenni, kiknek hivatásuk' a'

tömeg' erkölcsiségére befolylni és hatni. Nem fog e' ekkor az illy botrányokhoz nem szokott sokaság erényes érzetében megrendülni? — valóságában csökkenni? azt hideg közönyösséggel felváltani? a' tekintély vesztett papi testületet Isteni intézvénynek az ő boldogítására alkotottnak elnemesmérni? szent tanításait megvetni, 's véleegytemben azokat is guny' tárgyává lealacsonyítani? ő a' kellő értelmiség' heánnyában lévő sokaság' — melly a' papról a' vallásra hajlandó áltvinni következtetéseit! —

Igenis! a' nagy tömeg, mellyet egészben a' máj népfölvilágosítók' kikiáltott nevelési rendszere se foghat az értelmiség' kellő fokára emelhetni, — mindig és örökkén ugyan egy nézpontrul fogja mérni a' vallást, és annak szolgáit; — 's ha ez utóbbiak eránt csökkenik bizodalma, ragaszkodása, tisztelete, — bizonynyára hite is ingadozni, fogyatkozni, haldokolni fog. Vagyis: a' hitszolgáknak este, magának a' vallásnak, minden polgárzatok' talapjának estét fogja eredményezni. Polgárzatok' talapjának mondjuk őt, mert nélküle polgári alkotmány csak olyan, mint fővényre épített magos vár. Isten, és pap nélkül, a' franczia' lázzadás' elelte is, csak mint erdei gombáké rövid, 's mellette vérynemokkal tellyes volt. Azért maga a' ki-

rálygyűlölő Robespierre nem egyszer mondotta: „ha Isten nemis volna, magának az állománynak kellene teremteni azt, hogy fönnmaradhasson!” — És egy tekintélyes encyklopedista nem kétkedett így nyilatkozni: „a’ legutolsó pap’ bélével fog agyonfojtatni az utolsó király!” — Vagyis; az utolsó pap’ halálával fog romokba dűlni az utolsó alkotmány! —

E’ mázsás szavakat ne feledjük mi, magyarok, egy szabad elemekre alkotott Constitutionalis Országnak polgárai; mellyben a’ vallás szolgáit birtok ’s politikai befolyástul megfosztani, jelen magosfényű állásáról porba alázni legkárosb eredményű politikai befogás lenne. Tekéntsük a’ hatalmas Albiont, és okuljunk!

Ezen óriási állomány, melly egyedül bírja ’s élvezi az alkotmányos szabadság’ minden kellekeit, — a’ most kifejtett nézpontot nem téveszté szem elől; — ’s főegyházának papjaival osztotta, és mais osztja a’ fényesbb és tekintélesbb jogállást. ’S hogy ezt Hybernia’ Katholikussai-val megosztani feledé, annak most eléggé keserű gyümölcsöseit izli, melly gyümölcsök hogy megne érjenek, ’s romlást ne eredményezzenek, — im! lépéseket tesz, — ’s reménylhető, hogy a’ „The statutes of premunire” czimű

törvénynek megsemitése nem messze vagyon; — t. i. Erzsébeth királyné, ama vallási rajoskodás szülte rendelményének, mi szerént minden Rómávali viszony tilalmaztatik. Ezen oktalan, 's mondhatni barbar törvénycziknek nem sokárai elsiroltatását — a' St. Jamessi legujjabb kormánymozgalmak, a' parliamentben emeltetett több hatalmas szózatok, a' Maynooti billnek tetemesbb szótöbbséggeli körösztlvitele, a' jelen kormányférfiaknak a' Katholikus Irhon eránnyában részint már kifejtett, részint ezután kifejtendő intézkedéseik méltán gyanittatják, 's a' belátóbb politikusok' kebleikben azon reményt költik: miszerént közel az idő, mellyben az Ir papság az Angolfőegyház' papságával hasonfenyű állásra magosittatik, 's így a' Brittkormány' érdekeihez csatoltatik, — mellyből üdv és haszon áradand mind Angliára, mind a' Katholika Egyházra. 'S bátor e' szintolly üdvös mint igazságos kezdemény ellen majd két millió aláírással ellátott „petitiók” nyujtattak a' parliament elejbe; — azomban feledni nem kell: hogy eséle petitiók (mint hitelessen értesítettünk) némelly szükkeblű Predikátorok által fanatisált középrenűek' féltékenységének kifolyásai. Maga az Angol intelligentia egész minőségében fölkarolá az elvet, 's mind

a' parlamentben mind pedig azon kívül mellette küzd, mentül hamarébbi érlelésére mindent elkövet.

Ha tehát Anglia, a' parlamentáris taktikának ősannya, a' legmélyebb statusbölcességnek eredeti hazája, minden idő- és körkövetelte szükségnek isméri a' vallásszolgákat tekintélyes állásuktul nem megfosztani, hanem még fénylőbb és kitünőbb polczra emelni: bizonyára, a' szinte szabad elemeken nyugvó alkotmányos Magyarországnak is ugyan ezt szükséges tennie, kivált a' „birói kiváltságot” a' magyar egyháziaknak legéletbevágóbb szabadalmát érentetlenül hagynia. — Mert egyébként a' papság' tekintélyének romjain fog a' nemzet' vallásos lelkülete, erényes érzete, hazafias jelleme kihalni, — 's így fajjunk a' *democraticus* köpeny alatt már nálunk is föltünedező *anarchicus* szellemnek prédául esni. Melly hogy ne történjék, maga a' józan politika tanácsolja: e' Rendet, mellynek soraiban olly nagy moralis erőt rejleni tudunk, még szorosbban az alkotmány' testéhez odafűzni, nem pedig lealázni, 's így a' tömegrei befolyástul, üdvös hatástul megfosztani.

Nem lehet, végre a' szőnyegre vontt kiváltságtörlesztési eszmének azon fölötté rosz olda-

lát is említetlenül hagynunk: miszerént, életbe léptetése az egyházi fegyelemre a' püspöki tekiutélyre nézvest fölötte visszás, sőt ártalmas leendene.

Bár, az illető Egyházfőnökök a' vallási téren pályázandó egyének föl vételében a' legóvatóssabb eljárást nem nélkülözik: mind e' mellett némellykor olyanoknak is sikerül magukat béerőszakolni a' Rend' soraiba, kiket hevesebb véralkat, ingerlékenyebb idegzet, gonosz irányu neveltetés, a' világ romlottságaival már inescalt szív bélyegez. Mi csoda ha ilyenek közül némellyek a' papi testületnek megannyi szégyen foltjaivá allyasodnak? a' szenvedélyek' rohamainak, a' földi csáboknak áldozatul esnek? elannyira, hogy rendreigazittatásuk a' Püspöki kormány' részéről legkéméletlenebb szigort igényel.

Tegyük most: hogy a' szóban lévő jogtörlesztés törvényhozóilag elfog döntetni: nem fognak-e az egyházi életnek terén események fölmerülhetni: mikszerént találkozandnak bűnösvényre tántorodott egyháziak, kik az erányukban kellő szigorral föllépő Püspökkel daczolni, kormányátul a' tartozó engedelmeskedést megtagadni 's hogy magukat a' kényelmetlen helyhezethől menekítsék, a' fenyítették' szigorát ki-

kerüljék, törvényes hatóságuk ellen föllázzadni, idegen bíróság' sorompóihoz menekülni fognak, hogy ott az egyházi Nemesisnek fenyegető karja ellen oltalmat, pártoltatást nyerjenek találjanak. Példa erre csak imént bizonyos Ronge János Boroszló megyei segéd által okoztatott botrány; kinek is a' magos erényű Arnoldi Trier' Püspöke eránnyában tanusított gonosz arczátlankodását, hatósága elleni vakmerő lázzadását, példátlan hitszegését egész Némethon viszhangoztatja.

Ki állhat jót, nem fognak-e a' privilegium fori kihaltával közöttünk is találkozni Rongek a' Püspöki tekintélyt, 's egyházi fegyelmet botrányossan aláásók? Pedig higyjék el uraim! e' tekintélyen e' figyelmen, mint egyedüli talapon nyugszik a' fejedelmi, a' polgárzati fegy és tekintély! Ha megrendül az, ingadozni fog ez is; — 's annak süllyedtével, romholomá lesz ez is; — romholomá, melly alá temetve lesznek népek és nemzetek' milliói, mint már örökre eltemetve lőnek több virágzó álladalmak, mellyeknek a' történetírás csak nevüket mentheté meg az enyészet' kérlelhetetlenségétől. Nincsenek már Afrikának Cypriánjai, Isidorjai, Ágostonjai, megannyi féltt 's mégis gyöngéden szeretett Püspökjei; kihalt semmivé lett a' si-

kerdős egyházi fegy. Ámde nincsenek is többé virágzó Karthágói, kellemes Hypponjai, polgárisodott falvai, kies várossai! Az egykor dücső közállományt romok födözik, 's kóbor beduin-csordák, rabló arab törzsökök tanyáznak a' hajdani miveltség' és polgárisodás' e' classicus honjának sivatag téerein!!!

Ezek által annyit akarunk kijelenteni: hogy minekutánna az Egyház főnöki tekintély — és fegyűl kölcsönzi sanctióját minden politikai tekintély és fegy; azért ez utóbbi szilárdittásának tekintetéből is amazt gyámolítani, nem pedig veszélyeztetni, 's banyatlását némi kárörömmel szemlélni hazafiui legszentebb tartozásunk. Veszélyeztetve lenne pedig a' püspöki tekintély 's egyházi fegy, midőn a' fori privilegiumnak tervezett megsemmítése, a' téreikben rögzött egyháziaknak tért nyitna illető megyei hatóságuknak mellőzésére, világi bíróságai hivatkozásra, annak sorompóihoz leendő menekülésre, — hogy ott egyházi főnökjük ellenében pártolatást nyerjenek! —

'S hogy az illyesek által emelendett szózat nem mindenhol leendeue „pusztában kiáltónak szava” sejdítették vélünk a' napi mozgalmak, mellyek a' Megyei téren szintugy mint országgyűlésin tapasztalhatók. Jelesen: ez utóbbinak

naplójában a' 41 kerületi Ülést tartalmazóban egy tekintélyes Veterán követ akképp' nyilatkozott: mintha a' Püspöki Törvényhatóságok, ugy nevezett Szent Székek, a' szabad tanácskozás' vitatkozás' főbb kellékeit nélkülöznék; honnénd a' legeredményezőbb eszmesur-lódások számüzték; hol nézeteiket az ülnököknek kifejteni szerénytelenség, 's csak az elnök-lő püspöknek akarátja dönt és határoz! stb. Illy balértesülés — okozta tudomás' ne mondjuk elfogultság' következtében az egyházi Törvény-székek' állása eránt, — mondani merjük: mi-szerint sokan az illy menekvő egyháziakat pártolandnák; — tudni való: a' püspöki tekintély' 's egyházi fegyelem' rovatára, 's közvetve mint már föllyebb megvitattuk — magának a' politikai tekintély' — 's fegyelemnek rovatára is.

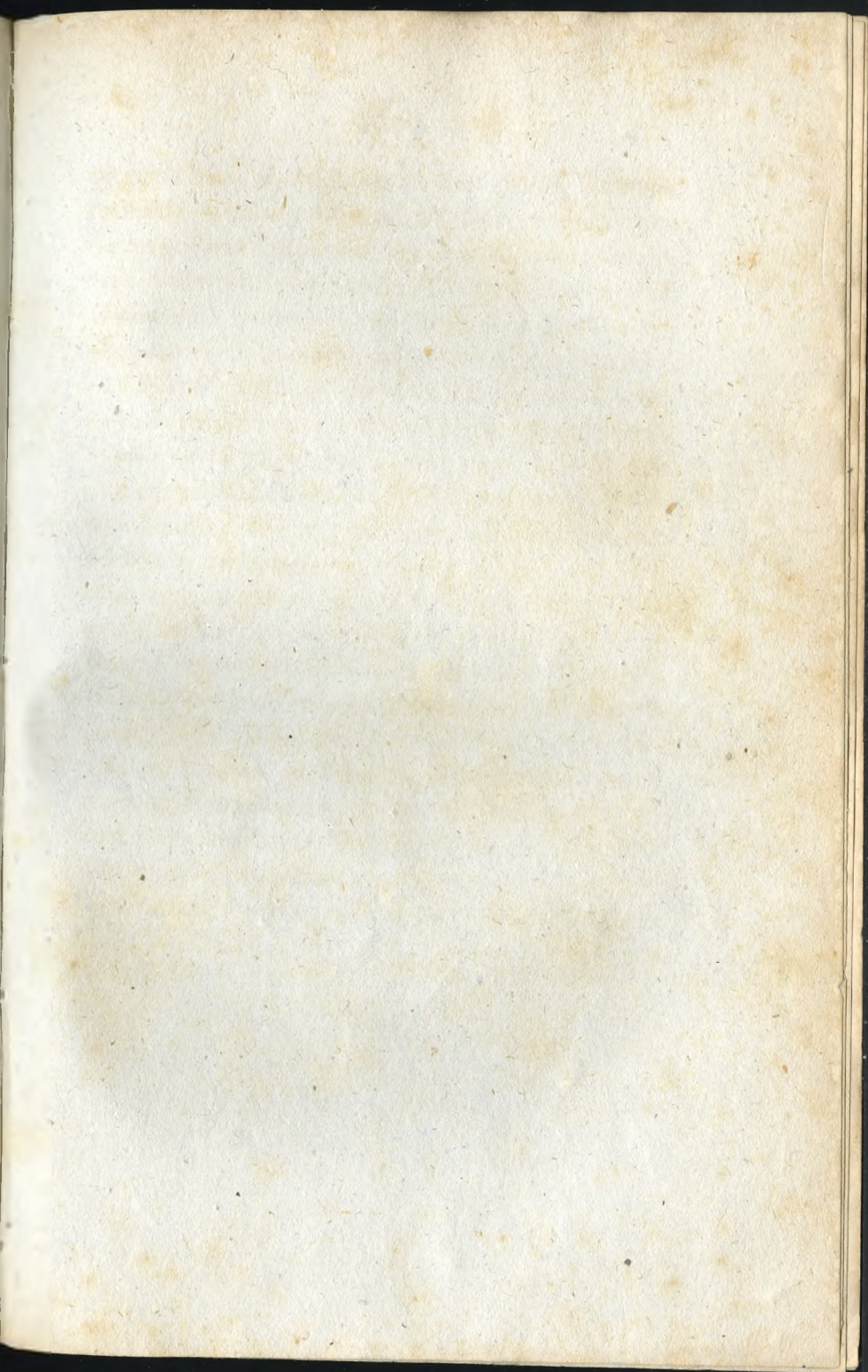
Egyéberánt: bizonyosokká tehetjük ezen jó urakat, miképpen: a' több oldalú, pártatlan szenvedélytelen, 's az illem' határai közt mozgó szabad vitatkozások igenis otthonosak egyházi Tanácsteremeinkben. Nem hallatják ugyan — mint talánd egyébbhol — magukat tűzfejű, jégkeblű, 's az ellen véleményüek' erányában türelmetlen szájhősök: de történnék szende méltóságú föl- és közbeszóllások — őszinte kebel-sugalta fölvilágosítások, a' nézeteket őszpon-

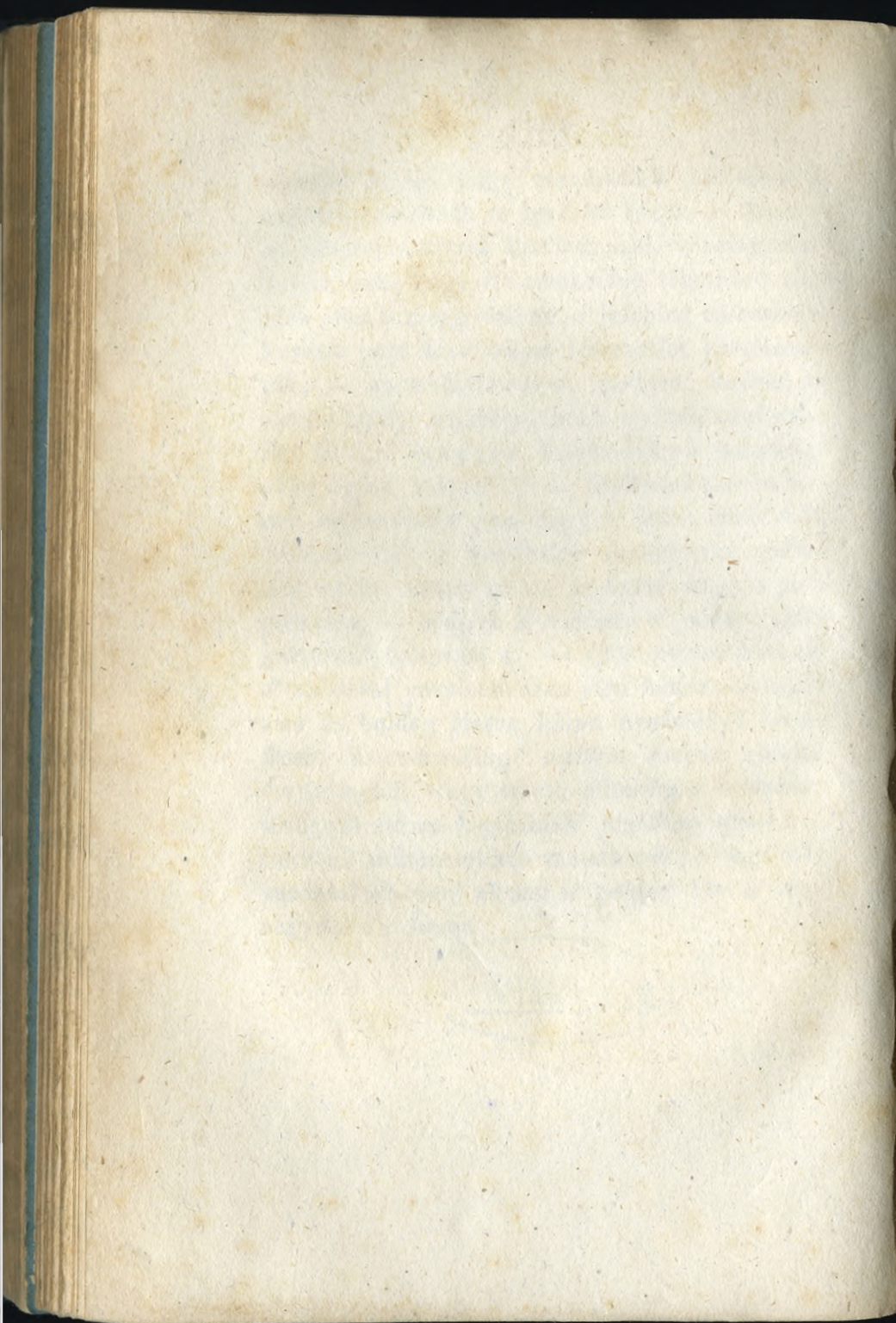
tosító elnöki nyilatkozatok. — Nem láthatni ugyan ott, mint talánd egyébbhol, — még iskolai porlepte 's élettapasztalást nélkülöző ifjú szónokok' egyletét, az ügyek' vitelében egyed-áruskodót: de igenis őszfűrtös, kor- 's érdemkoszorus férfiakat, a' legszövevényesbb tárgyakhoz éles tapintattal, mély bölcsességgel szólókat, kiktül tanulni, a' szent Tanács' fiatalabbjai éppen nem tartják ragadománynak. Nem halatszik ugyan ott, mint talánd egyébbhol — pajzán kiabálásoknak, keserű személyeskedésnek, ki-méletlen megrovatásoknak stb. viszhangja: de a' békés hangulat, a' vélemények' kölcsönös mélytánylata, a' higgadtabb tanácskozási modor, a' korlátok elejbe idézetteknek szelid, de mégis kedélyre 's lélekre ható, a' csontok' és velők' eloszlásokig menő megrovatása, a' birák' egész valójukon előmlött fesztelen komolyság!!! — ezek azon parlamentáris kellékek, mellyek a' szent Tanácsott jellemzik, 's mellyeket maga Bentham, a' parlamentaris taktikának ősapja, minden tanácskozások' lényegéül kiszabott!

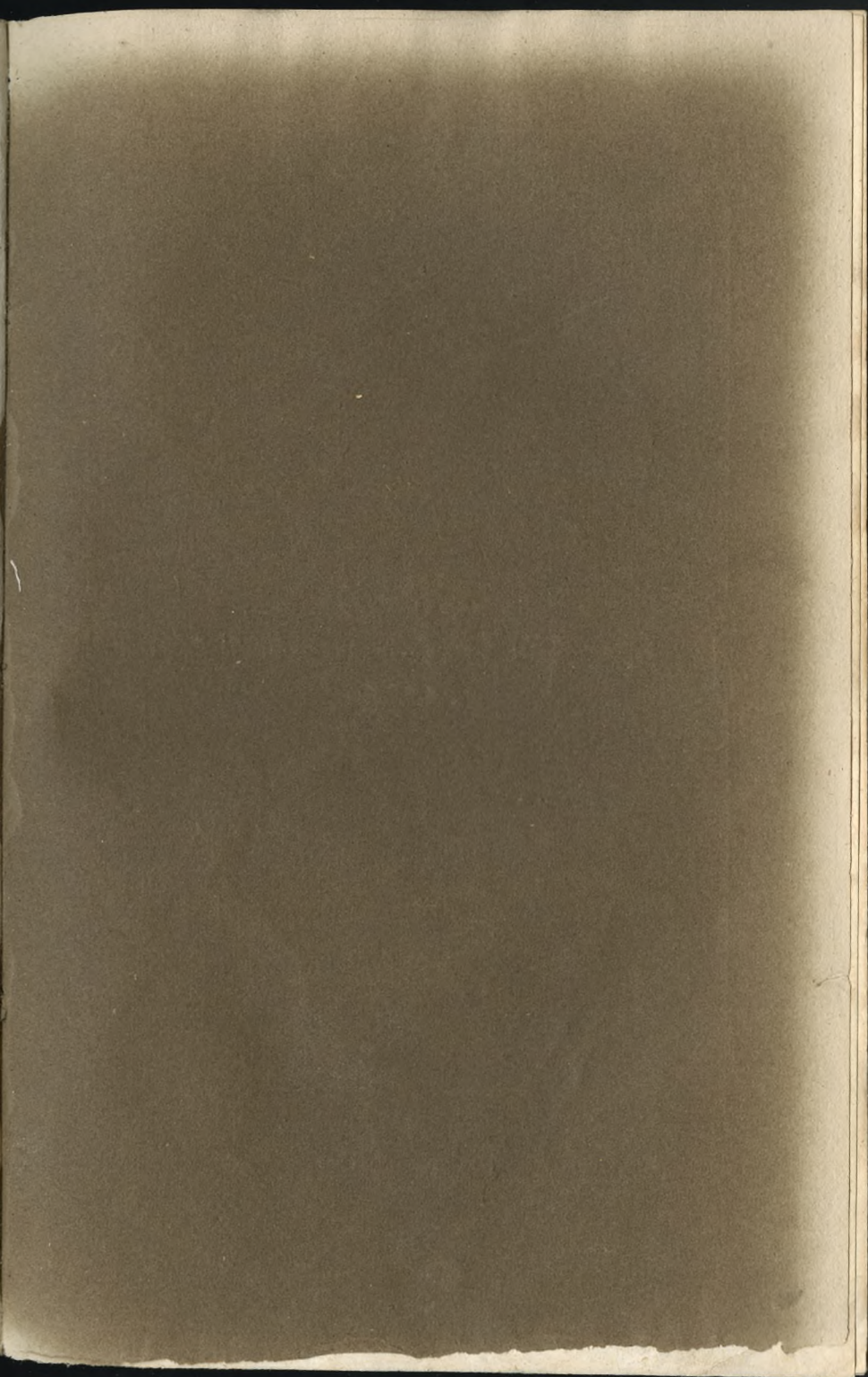
Kik talánd mosolygva válaszolandják: „Cicero pro domo sua!” van szerencsénk őket fölkérni: sziveskedjenek az egyházi törvénykezés' pártatlan szemtanuiul föllépni! és sokat

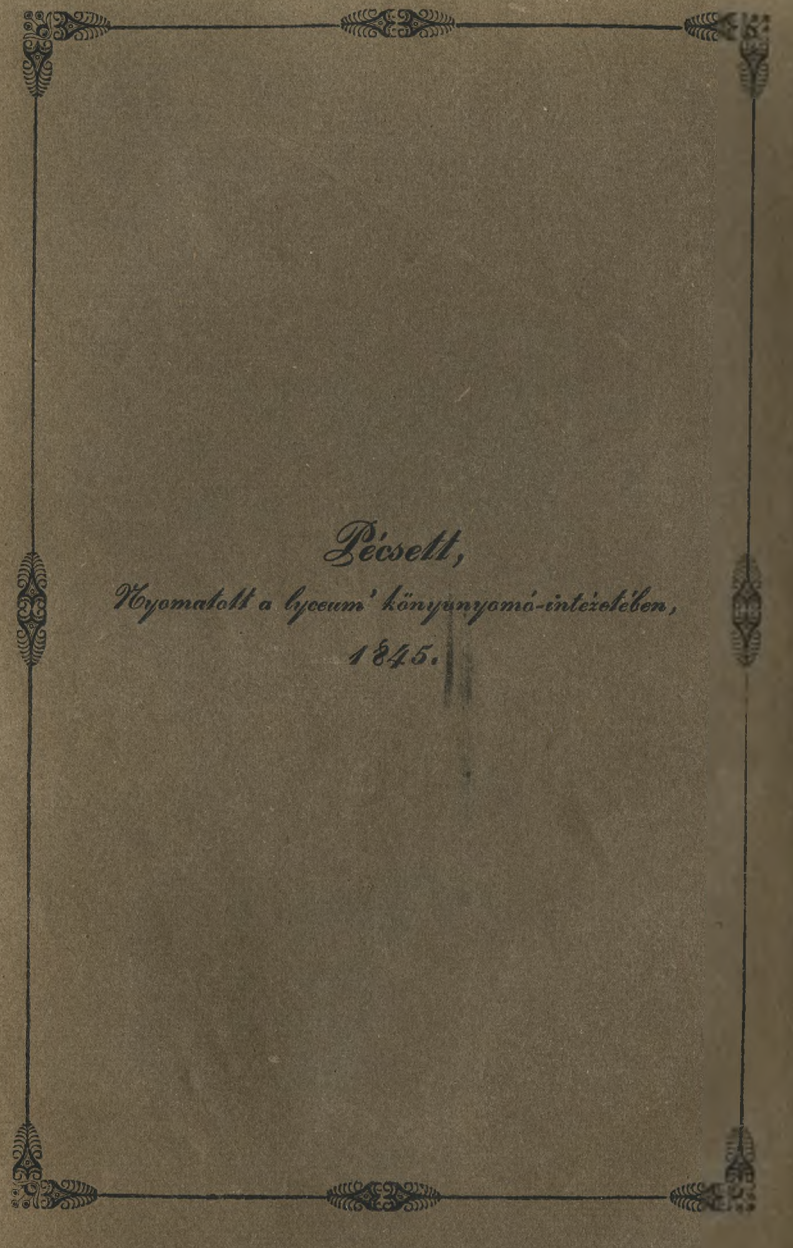
merünk tenni: hogy mondataink valóságát saját tapasztalatuk is igazolni fogja. — Ekkor egyszersmint bátrak leszünk azzal hizelegbetni magunknak; hogy a' vitaközöleg fölfordott ok-erők által is meggyőzve, a' jelenleg ostrommal kerített papi kiváltságot hőkebellel pártoladják; — azon kiváltságot, mellyre, érdemkösorus királyi személynökünk nyilatkozata szerint is: „a' magyar katolikus papság olly igen méltó”!!! — Mellynek tervbe hozott megsemitése nem hogy a' jelen állás' követelése üdö 's körülmény parancsolta szükség volna: hanem szinte az egész magyar polgárzatra, — magára a' vallásra a' minden polgárzatok' talapzatára, — édes nemzetünknek a' vallással párvonalossan járó békés, nyugalmas és boldog létére káros eredményü leendene. Következőleg: mellyet csupán ujittási viszketegből, vagy szinte ellenséges irányból, melly itt ott az Egyháziak' jogállása eránt különböző szinezetekben mutatkozik, — egy tolvonással eltörteni akarni a' polgári bűnök' legnagyobbika lenne!

DE BALLAGI GÉZA

Pécselt,
Kyomatott a lyceum' könyvnyomó-intézetében,
1845.

